

Dit rapport geeft de belangrijkste resultaten weer van een onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen naar de taakbesteding, taakbelasting en deskundigheidsbevordering van leraren in het primair en voortgezet onderwijs en van docenten in het beroepsonderwijs en de volwasseneneducatie. Het onderzoek vond plaats in 2000. Drie vragen stonden centraal: 1. hoe is de feitelijke taakbesteding van leraren en docenten, 2. hoe zwaar ervaren ze hun taakbelasting, 3. komen ze toe aan deskundigheidsbevordering en nascholingsactiviteiten? De uitkomsten van de drie onderwijssectoren worden met elkaar vergeleken. De auteurs doen in dit rapport ook verschillende aanbevelingen over deze materie.

Beleidsonderzoek Arbeidsvoorwaarden en Beroepskwaliteit Onderwijspersoneel 66

Taakbesteding en taakbelasting van leraren

Onderzoek , uitgevoerd door TNO, B & A Groep, in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Datum

18 december 2001

Auteurs

Drs S.J. Frielink (TNO Arbeid)

Dr E. Backbier (B&A Groep)

Drs J. Simons (TNO Arbeid)

Drs M. Groeneveld (B&A Groep)

Drs E. Franck (TNO Arbeid)

Inhoudsopgave

1 Inleiding

1.1 Doel van het rapport

1.2 Aanleiding en doel van het onderzoek

1.3 Onderzoeksmethoden

1.3.1 Onderzoeksopzet

1.3.2 Verwerking gegevens

2 Onderzoekresultaten Primair Onderwijs

2.1 Taakomvang en taakbesteding

2.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?

2.1.2 Waaraan besteden leraren hun werktijd?

2.1.3 Welke taken vinden leraren het zwaarst?

2.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen leraren en schooltype?

2.2 Taakbelasting

- 2.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren?
- 2.2.2 Welke aspecten van het werk in het primair onderwijs zijn het meest belastend?
- 2.2.3 Wat zijn de gevolgen van een hoge taakbelasting?
- 2.2.4 Zijn er verschillen in taakbelasting tussen mannelijke en vrouwelijk leerkrachten en tussen regulier en speciaal basisonderwijs?
- 2.3 Deskundigheidsbevordering en de nascholing
 - 2.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren feitelijk aan deskundigheidsbevordering?
 - 2.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

3 Onderzoekresultaten Voortgezet Onderwijs

- 3.1 Taakomvang en taakbesteding
 - 3.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?
 - 3.1.2 Waaraan besteden leraren hun tijd?
 - 3.1.3 Welke taken vinden leraren het zwaarst?
 - 3.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen leraren en schooltype?
- 3.2 Taakbelasting
 - 3.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren?
 - 3.2.2 Welke aspecten van het werk in het voortgezet onderwijs zijn het meest belastend?
 - 3.2.3 Wat zijn de gevolgen van hoge taakbelasting?
 - 3.2.4 Zijn er verschillen tussen leraren en schooltype?
- 3.3 Deskundigheidsbevordering en nascholing
 - 3.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren feitelijk aan deskundigheidsbevordering?
 - 3.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

4 Onderzoekresultaten Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie

- 4.1 Taakomvang en taakbesteding
 - 4.1.1 Hoeveel uren werken docenten feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?
 - 4.1.2 Waaraan besteden docenten hun tijd?
 - 4.1.3 Welke taken zijn het zwaarst?
 - 4.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen docenten?
- 4.2 Taakbelasting
 - 4.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van docenten?
 - 4.2.2 Welke aspecten van het werk zijn het meest belastend?
 - 4.2.3 Wat zijn de gevolgen van een hoge taakbelasting?
 - 4.2.4 Zijn er verschillen tussen docenten?
- 4.3 Deskundigheidsbevordering en nascholing
 - 4.3.1 Hoeveel tijd besteden docenten feitelijk aan deskundigheidsbevordering?
 - 4.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

5 Drie onderwijsvelden vergeleken

- 5.1 Taakomvang en taakbesteding
 - 5.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?
 - 5.1.2 Waaraan besteden leraren en docenten hun tijd?
 - 5.1.3 Welke taken vinden leraren en docenten het zwaarst?
- 5.2 Taakbelasting
 - 5.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren en docenten?
 - 5.2.2 Wat maakt het werk van leraren en docenten nu zo belastend?
 - 5.2.3 Wat zijn de effecten van een hoge taakbelasting?
- 5.3 Deskundigheidsbevordering
 - 5.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren en docenten aan deskundigheidsbevordering?

Literatuur

1 Inleiding

1.1 Doel van het rapport

Dit rapport geeft de belangrijkste resultaten weer van het onderzoek naar taakbesteding, taakbelasting en deskundigheidsbevordering van leraren in het primair (PO) en voortgezet onderwijs (VO) en van docenten in de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (BVE). Het onderzoek duurde het hele kalenderjaar 2000.

Dit onderzoeksrapport presenteert de belangrijkste onderzoeksbevindingen per onderwijssoort. Daarnaast worden deze drie onderwijssectoren met elkaar vergeleken. Dit rapport is vooral bedoeld als terugkoppeling naar het onderwijsveld zelf, dat wil zeggen naar leraren en docenten, schooldirecties en instellingsmanagement.

Meer details en een uitgebreide beschrijving van de onderzoeksaanpak zijn te vinden in de drie onderzoeksrapporten die per onderwijssector afzonderlijk gepubliceerd worden. In de slothoofdstukken daarvan staan ook diverse aanbevelingen. Deze rapporten zijn met name bestemd voor beleidsmakers en vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties.

1.2 Aanleiding en doel van het onderzoek

De vraag van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCenW) naar actuele informatie over de taakbesteding en taakbelasting van leraren en docenten was de aanleiding tot dit onderzoek. Het laatste onderzoek daarnaar dateert van het eind van de jaren '80. Geluiden uit het onderwijsveld dat de werkdruk nu (te) hoog zou zijn, vereisen empirische onderbouwing. Ook hadden het ministerie en de bonden behoefte aan juiste informatie die kon dienen als input voor de CAO-onderhandelingen. Het onderzoek is opgezet om antwoord te geven op een drietal relevante en urgente vragen.

De eerste vraag: hoe is het feitelijk gesteld met de taakbesteding van leraren en docenten? Wordt er structureel overgewerkt? Komt de taakbesteding overeen met de verdeling over lessen, deskundigheidsbevordering en overige taken zoals die in raamovereenkomsten en CAO's is vastgelegd?

De tweede vraag: hoe zwaar wordt de taakbelasting ervaren? Welke aspecten van het werk vinden leraren en docenten het meest belastend en welke effecten hangen samen met een hoge taakbelasting?

De derde vraag: komen leraren en docenten in voldoende mate toe aan deskundigheidsbevordering en nascholingsactiviteiten? Zo nee, is de taakbelasting een belemmerende factor? Draagt deskundigheidsbevordering en nascholing bij aan beter functioneren van leraren en daardoor aan een lagere taakbelasting?

1 Inleiding

1.3 Onderzoeksmethoden

In het onderzoek zijn drie onderzoeksmethoden gebruikt:

- wekelijkse metingen van de taakbesteding in de voorafgaande week;
- een schriftelijke vragenlijst over de ervaren taakbelasting;
- een kwalitatieve verdieping.

1.3.1 Onderzoeksopzet

Het onderzoek bestaat in feite uit drie verschillende deelonderzoeken: een onderzoek naar de taakomvang en taakbesteding, een onderzoek naar de taakbelasting en deskundigheidsbevordering en een verdiepende kwalitatieve ronde over met name de zwaarste taken in het onderwijs.

Het eerste deelonderzoek naar de taakomvang en taakbesteding van leraren in het primair en voortgezet onderwijs en van docenten in de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie heeft het gehele kalenderjaar 2000 in beslag genomen. Wekelijks werd in elk onderwijstype een klein aantal scholen of instellingen verspreid over het land bezocht en werden er gegevens verzameld over de door leerkrachten feitelijk aan de verschillende taken bestede tijd in de week direct voorafgaand aan de dag van de meting. Elke week waren er andere scholen en instellingen aan de beurt, zodat elke week een andere groep leraren en docenten aan het onderzoek meedeed.

Door deze gegevens te verzamelen en te analyseren is het mogelijk na te gaan of de gemiddelde feitelijke taakomvang per week of per jaar verschilt van de gemiddelde formele aanstellingsomvang (of betrekkingsomvang) per week of per jaar. Met andere woorden, werken leraren en docenten in de praktijk gemiddeld meer uren dan ze verplicht zijn?

Daarnaast kan worden nagegaan hoe leraren en docenten hun tijd feitelijk over de verschillende taken verdelen en of deze verdeling overeenkomt met de formele richtlijnen voor taakbesteding.

Voor het tweede deelonderzoek naar taakbelasting en deskundigheidsbevordering zijn dezelfde leraren en docenten onderzocht die ook aan het onderzoek naar taakomvang en taakbesteding deelnamen. Deze leraren kregen hiervoor een vragenlijst toegestuurd met het verzoek deze ingevuld te retourneren.

De vragenlijst over de taakbelasting had als doel te onderzoeken welke indicatoren samenhangen met de taakbelasting zoals leraren en docenten die ervaren. De gegevens over taakbelasting en deskundigheidsbevordering zijn verspreid over een jaar verzameld. Per leraar of docent betreft de meting echter slechts één meetmoment. Daardoor is het niet mogelijk om oorzaak-gevolgrelaties in wetenschappelijke zin vast te stellen. Het is wel mogelijk om de samenhang tussen verschillende onderwerpen te bepalen: een verandering bij één variabele impliceert (tegelijk) ook een verandering bij de andere.

Het derde deelonderzoek was meer beschrijvend, kwalitatief van opzet en diende als aanvulling op de kwantitatieve gegevens uit de eerste twee deelonderzoeken. Voor de kwalitatieve verdieping zijn in het speciaal (voortgezet) onderwijs en in de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie enkele zogenaamde focusgroepen gehouden. De deelnemers aan deze bijeenkomsten zijn doorgevraagd op de gegevens die eerder werden verzameld, en tegelijk werden de eerste conclusies van het onderzoek bij hen getoetst.

In het basisonderwijs en in het algemene voortgezet onderwijs bleek het in de praktijk erg moeilijk om voldoende leraren op één plaats voor deelname aan een focusgroep bij elkaar te krijgen. Daarom is voor beide onderwijstypen een alternatieve schriftelijke methode gebruikt om dezelfde soort kwalitatieve informatie te verzamelen. In totaal zijn aanvullende kwalitatieve gegevens van leraren afkomstig van 12 verschillende scholen verzameld.

1.3.2 Verwerking gegevens

1.3.2.1 Taakbesteding: berekening taakomvang

Uit de verzamelde gegevens over de formele aanstellingsomvang en de door leraren en docenten opgegeven feitelijk aan de verschillende taken bestede tijd in een week, is een maat voor taakomvang berekend. In deze maat komt tot uitdrukking óf - en zo ja: hoeveel - leraren en docenten gemiddeld meer of minder werken dan ze formeel verplicht zijn. De taakomvang is berekend door de opgegeven werkelijk aan werk bestede tijd, te delen door de formeel te werken tijd. Het resultaat van deze deling is een cijfer dat rondom de 1 varieert. Werken leraren in een bepaalde week meer dan hun aanstellingsomvang aangeeft, dan komt het cijfer boven de 1 uit. Werken leraren in een bepaalde week minder dan hun aanstellingsomvang aangeeft, dan komt het cijfer lager dan 1 uit. Het maakt voor deze berekening dus niet uit of een leerkracht een fulltime of parttime aanstelling heeft. Wat wel uitmaakt voor de interpretatie van het cijfer, is wat als aanstellingsomvang per week wordt gezien.

In de arbeidsvoorwaarden (CAO) van leerkrachten is vastgelegd dat de normjaartaak 1659 uur bedraagt. Bij een fulltime baan ziet een leerkracht deze 1659 uur vaak als een aanstellingsomvang van 36,86 uur per week terug in zijn of haar arbeidsovereenkomst. Dit betekent dat de betreffende leerkracht met een voltijdse baan gedurende 45 weken in een jaar deze 36,86 uur per week zou moeten werken om aan zijn of haar formele aanstellingsomvang te voldoen. In andere sectoren dan het onderwijs, zou dit cijfer voor de aanstellingsomvang een goede maat zijn voor het aantal uren dat een werknemer in een week formeel moet werken. In het onderwijs ligt dat echter anders. Leraren werken niet alleen op school, maar verrichten ook een gedeelte van hun werk thuis. Daarnaast is het zo dat scholen in de praktijk een kortere periode hanteren waarin het werk moet worden gedaan (het schooljaar). Beide zaken hebben consequenties voor de interpretatie en presentatie van de gegevens uit dit onderzoek.

Vanwege het feit dat leerkrachten een deel van hun werk thuis verrichten, dus ook in weekenden en op andere vrije dagen, hebben we alle 52 weken in een jaar in het onderzoek betrokken. Om voor de taakomvang een cijfer te krijgen dat rondom de 1 varieert, moesten we dus een correctie uitvoeren op de formele aanstellingsomvang zoals door de leerkrachten opgegeven. Dit hebben we gedaan door de opgegeven aanstellingsomvang in wtf of uren per week, om te rekenen naar een aanstellingsomvang van 1/52 van de normjaartaak. De gecorrigeerde aanstellingsomvang is dus altijd lager dan de aanstellingsomvang gebaseerd op de 45 weken.

Zoals gezegd werken scholen in de praktijk niet met 45 weken waarin de leerkrachten hun jaartaak geacht worden te verrichten. Als effectieve werkperiode wordt uitgegaan van een schooljaar van ongeveer 40 of 41 weken. De overige 11 of 12 weken van een jaar zijn de schoolvakanties waarin de scholen in principe gesloten zijn. Om in minder weken aan dezelfde norm te kunnen voldoen, moeten leraren in de praktijk dus altijd meer uren per week werken dan hun aanstellingsomvang gebaseerd op 45 weken aangeeft.

In de beschrijving van de resultaten per onderwijssoort, wordt de taakomvang van leraren en docenten op verschillende manieren gepresenteerd. Eerst wordt de gemiddelde taakomvang voor alle weken in het jaar afzonderlijk gepresenteerd en vervolgens wordt het jaargemiddelde op basis van deze 52 weken gepresenteerd. Is de totaal benodigde tijd in evenwicht met de formeel beschikbare tijd, dan is het cijfer voor het jaargemiddelde van de taakomvang gelijk aan 1. Is er geen evenwicht, dan wordt het cijfer voor het jaargemiddelde voor de taakomvang hoger of lager dan 1. Wil je nagaan hoe de gepresenteerde cijfers per week of voor het hele jaar zich verhouden tot de formele aanstellingsomvang (gebaseerd op 45 weken), dan moet als referentiecijfer het cijfer 1.15 worden gehanteerd. Dit komt neer op het terugrekenen van de gecorrigeerde aanstellingsomvang naar de formele aanstellingsomvang ($52/45 = 1.15$).

Omdat leraren in de praktijk hun formele aanstellingsomvang als uitgangspunt zullen nemen voor het aantal uren dat zij per week moeten werken, presenteren we ook een aantal cijfers voor de gemiddelde taakomvang gebaseerd op 45 weken. Rekening houdend met de 40 of 41 weken die de scholen hanteren als werkperiode, onderscheiden we dan lesweken (5 lesdagen), mengweken (tenminste 1 lesvrije dag vanwege een feestdag) en lesvrije weken (5 lesvrije dagen vanwege schoolvakantie). Om na te kunnen gaan of de opgegeven feitelijk gewerkte tijd en de formeel te werken tijd voor deze 3 weektypen al dan niet in evenwicht zijn, moet bij de interpretatie van de gegevens in de figuur om onderzoekstechnische redenen opnieuw 1.15 als referentiecijfer worden gebruikt. Komt de gemiddelde taakomvang boven de 1.15 uit, dan wil dat zeggen dat de leraren gemiddeld meer uren werken dan zij volgens hun aanstellingsomvang zouden moeten werken. Komt de gemiddelde taakomvang onder de 1.15 uit, dan werken de leraren gemiddeld minder uren dan zij volgens hun aanstellingsomvang zouden moeten werken.

1.3.2.2 Taakbelasting: vergelijkingen met referentiebestand

De vragen over taakbelasting zijn grotendeels gebaseerd op de NOVA/WEBA-vragenlijst voor welzijnsrisico's in het werk. Van die vragenlijst is een representatief referentiebestand beschikbaar met gegevens uit 1998 van 11.000 werknemers uit alle sectoren behalve de overheid en het onderwijs. Door de overeenkomst in vragen was het mogelijk de uitkomsten van de deelnemende leraren en docenten niet alleen met elkaar maar ook gedeeltelijk met 'de gemiddelde Nederlandse werknemer' en met 'de gemiddelde hoger opgeleide werknemer' te vergelijken.

1.3.2.3 Deskundigheidsbevordering

Bij de vragen over deskundigheidsbevordering was het opvallend dat veel leraren en docenten geen antwoord gaven op vragen over het beschikbare aantal uren en de feitelijk bestede uren.

Wij denken dat dit betekent dat veel leraren en docenten geen duidelijke afspraak hebben over het aantal beschikbare uren voor deskundigheidsbevordering. Het is ook mogelijk dat ze die afspraak niet paraat hadden bij het invullen van de vragenlijst. De vele ontbrekende antwoorden over het feitelijk aantal bestede uren aan deskundigheidsbevordering zullen dezelfde oorzaken hebben.

1.3.2.4 Representativiteit: samenstelling van de deelnemersgroepen

In tabel 1.1 ziet u de belangrijkste gegevens van de leraren die aan de verschillende deelonderzoeken hebben deelgenomen.

Tabel 1.1 Deelnemersgroepen naar een aantal achtergrondkenmerken

		n=	respons	vrouw	Speciaal onderwijs	Full-timers	Gemid. leeftijd
PO	Taakbesteding	727	n.v.t.	63%	28%	61%	41
	Taakbelasting	255	71%	64%	37%	48%	42
VO	Taakbesteding	563	n.v.t.	35%	31%	62%	44
	Taakbelasting	244	65%	34%	27%	55%	45
BVE	Taakbesteding	404	n.v.t.	36%	n.v.t.	51%	46
	Taakbelasting	161	63%	41%	n.v.t.	56%	46

Door de trapsgewijze benadering van de onderzoeksgroepen was het aantal leerkrachten dat aan het deelonderzoek naar taakbelasting deelnam, altijd kleiner dan bij het deelonderzoek naar taakbesteding. In alle drie onderwijssoorten blijken de deelnemers aan het onderzoek representatief voor alle leraren in de sector, zowel op de belangrijkste persoonsgebonden kenmerken (geslacht, leeftijd en aanstellingsomvang) als op de belangrijkste schoolgebonden kenmerken (denominatie en omvang).

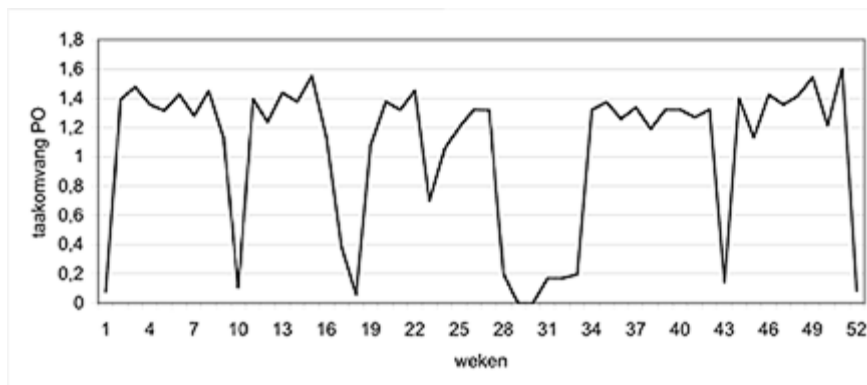
2 Onderzoeksresultaten Primair Onderwijs

In dit onderzoek behoren niet alleen scholen voor het regulier basisonderwijs tot het primair onderwijs (PO), maar ook scholen voor speciaal basisonderwijs.

2.1 Taakomvang en taakbesteding

2.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?

In de onderstaande figuur (zie Figuur 2.1) wordt voor iedere week in het jaar 2000 weergegeven wat de gemiddelde taakomvang was. De gemiddelde taakomvang is de verhouding tussen de door de leraren uit het onderzoek opgegeven feitelijk gewerkte tijd en de formeel door hen te werken tijd. Uit de figuur komt naar voren dat de gemiddelde taakomvang van week tot week sterk varieert.

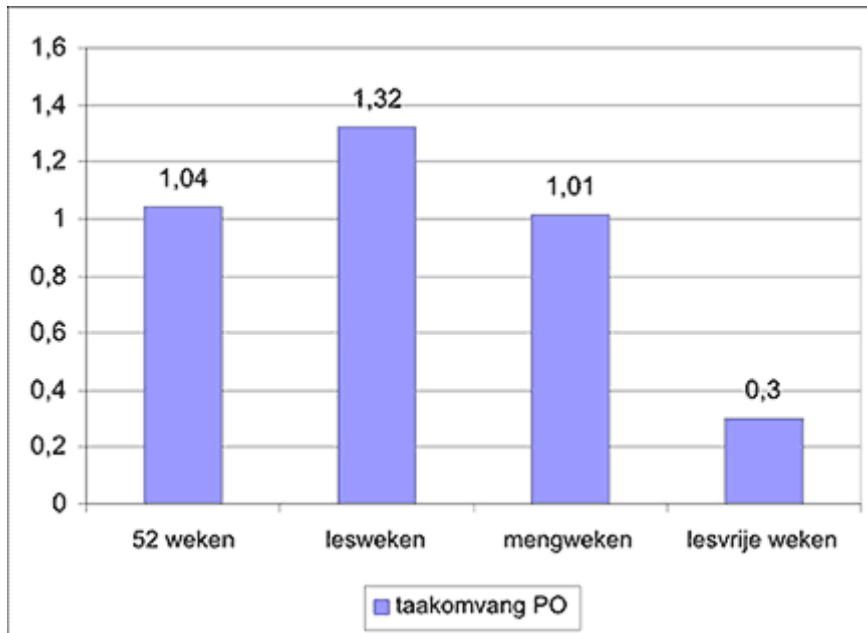
Figuur 2.1 Taakomvang van leraren in het primair onderwijs per week in 2000

De gemiddelde taakomvang ligt altijd boven of onder het referentiecijfer van 1 of 1.15, wat betekent dat de leraren iedere week meer of minder uren werken dan zij op grond van hun (gecorrigeerde) aanstellingsomvang verplicht zijn (zie de uitleg in paragraaf 1.3.2.1). De pieken in de figuur komen overeen met de schoolweken en de dalen met de vakantieweken in een kalenderjaar.

"Werkdruk komt in pieken, vooral rond de rapporten"

"Aanvang schooljaar, einde schooljaar, december (sint + rapport + vergaderingen + kerst) ten tijde van rapporten, schoolkamp, toetsweken (dat zijn de drukke momenten in het jaar)."
(citaten van deelnemende leraren)

De schommelingen in werkdruchte resulteren echter niet in een te hoog jaargemiddelde voor de taakomvang voor de totale groep leraren (zie Figuur 2.2).

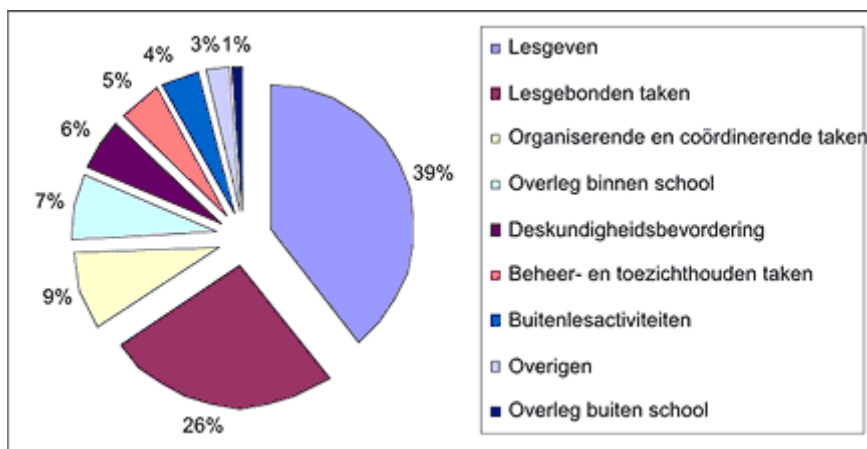
Figuur 2.2 Taakomvang in het PO over het hele jaar (52 weken), in werkweken, mengweken en lesvrije weken

Uit het feit dat het jaargemiddelde voor de taakomvang vrijwel gelijk is aan 1 blijkt dat leraren in het primair onderwijs gemiddeld evenveel uren aan het werk besteden als zij formeel geacht worden te werken.

Dat de werkdruk desalniettemin als hoog wordt ervaren zal liggen aan het feit dat leraren een groot aantal weken in het jaar meer uren maken dan ze verwachten te moeten maken op basis van hun formele aanstellingsomvang per week. Het verschil tussen de feitelijk bestede tijd aan het werk en de aanstellingsomvang is voor leraren het ongunstigst voor de 32 zogenaamde lesweken (weken met een 5 daagse lesweek). Ten opzichte van de norm van 1.15 die geldt voor de verschillende weektypen in figuur 2.2, wordt in lesweken gemiddeld 15% meer tijd aan werk besteed dan de aanstellingsomvang aangeeft. In de 4 mengweken (weken met tenminste 1 feestdag) wordt gemiddeld 15% minder tijd aan werk besteed dan de aanstellingsomvang aangeeft. Dit betekent dat de leraren in dergelijke weken daadwerkelijk minder werken. In de resterende 4 weken, die we lesvrije weken hebben genoemd vanwege het feit dat er door de school geen lessen in zijn gepland, wordt nog een klein percentage gewerkt van de tijd die de aanstellingsomvang aangeeft. Het gaat hier dus om weken die volgens de planning van de school niet gewerkt zouden hoeven worden, maar waarin leraren wel een aantal uren blijken te werken. Het cijfer voor de gemiddelde taakomvang voor het hele jaar liet echter zien dat het overwerken in lesweken wordt gecompenseerd door het minder werken in de mengweken en lesvrije weken.

2.1.2 Waaraan besteden leraren hun werktijd?

Aan de respondenten is gevraagd om per week te noteren waaraan ze hun werktijd besteden. Uit de gegevens blijkt dat leerkrachten in het primair onderwijs per kalenderjaar gemiddeld 39 procent van hun werktijd lesgeven en dat 26 procent aan lesgebonden taken opgaat (zie Figuur 2.3).

Figuur 2.3 Taken waaraan leraren hun tijd besteden in het PO

Organisatorische en coördinerende taken vragen eveneens veel tijd, gevolgd door overleg op school en deskundigheidbevordering. Deze percentages laten zien dat lesgebonden taken en ook de andere schooltaken in de praktijk meer tijd kosten dan volgens de CAO-richtlijn verwacht wordt.

"Een groep draaien is een dagtaak, de andere taken komen daar nog bij."
(citaat van één van de deelnemende leraren)

2.1.3 Welke taken vinden leraren het zwaarst?

In onderstaande tabel staan de taken die leraren in het primair onderwijs het zwaarst vinden.

Tabel 2.1 Zwaarste taken in het PO

Taak	Zwaar of zeer zwaar, in percentages
1. buitenlesactiviteiten	51%
2. deskundigheidsbevordering	36%
3. lesgebonden taken	35%
4. lesgeven	31%

De antwoorden op de vraag over taakzwaarte zijn opmerkelijk. Het onderzoek laat zien dat leraren zich relatief weinig met deskundigheidsbevordering en met activiteiten die buiten de lessen vallen, bezighouden. Maar toch vinden ze beide taken het meest belastend.

Dat leraren lesgeven en lesgebonden bezigheden zwaar vinden, ligt in de lijn der verwachting.

"Als je je niet beperkt als school dan is dit (de buitenlesactiviteiten) een gigantische klus."

"Teveel nieuwe methoden invoeren in dezelfde periode"

"Veel werk om alle methoden bij te houden."
(citaten van deelnemende leraren)

2.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen leraren en schooltype?

Leraren met een parttime aanstelling maken jaarlijks gemiddeld meer overuren dan hun collega's met een fulltime aanstelling. Er is geen significant verschil tussen de taakomvang bij mannen en vrouwen en tussen jongere en oudere leraren.

Worden de cijfers van het reguliere basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs naast elkaar gezet, dan blijkt dat de gemiddelde taakomvang over een jaar in beide schooltypen nagenoeg gelijk is.

2 Onderzoeksresultaten Primair Onderwijs

In dit onderzoek behoren niet alleen scholen voor het regulier basisonderwijs tot het primair onderwijs (PO), maar ook scholen voor speciaal

basisonderwijs.

2.2 Taakbelasting

2.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren?

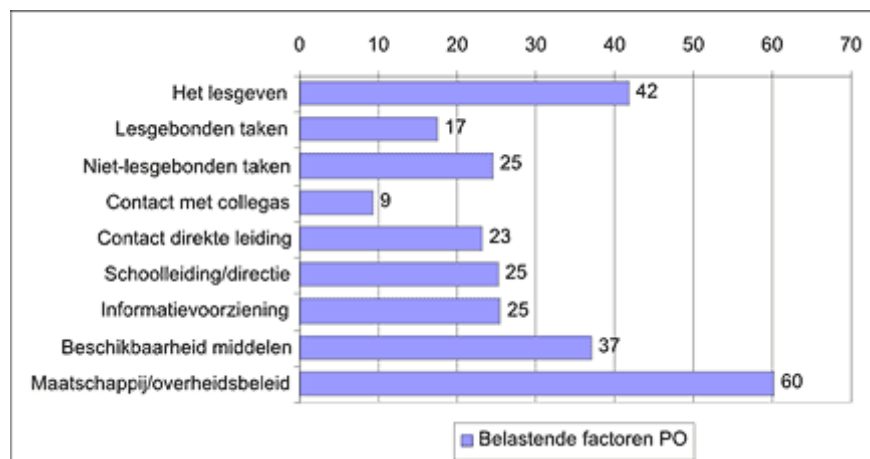
Het is niet alleen interessant te weten hoeveel uren leraren in het basisonderwijs feitelijk werken, maar ook hoe leerkrachten tegen hun werk aankijken. Wat vinden ze van hun taakbelasting? Taakbelasting heeft te maken met zaken als werktempo, hoeveelheid werk en beschikbare tijd om al het werk naar behoren te doen. In Figuur 2.4 staat de taakbelasting van leraren in het PO weergegeven.

Figuur 2.4 Taakbelasting van leraren in het PO in vergelijking met die van de gemiddelde Nederlandse werknemer en van werknemers met hbo-plus-opleiding.

Leerkrachten in het primair onderwijs ervaren een hogere taakbelasting dan werknemers in andere beroepssectoren. Leraren hebben een relatief hoge opleidingsgraad, maar ze hebben ook in vergelijking met andere hbo'ers en mensen met een academische graad een hogere taakbelasting.

2.2.2 Welke aspecten van het werk in het primair onderwijs zijn het meest belastend?

De leraren is gevraagd aan te geven welke aspecten van hun werk ze belastend vinden. Daarmee is voor elk aspect een score berekend.

Figuur 2.5 Belastende factoren in het primair onderwijs

Maatschappij en overheidsbeleid noemen de leerkrachten het meest. Het meest belastend is het gebrek aan opvoeding van de leerlingen en de overheid mist volgens hen visie en stelt te lage budgetten aan het onderwijs beschikbaar.

Leraren vinden lesgeven zwaar. Dat komt met name door een gebrek aan concentratie bij hun leerlingen en de grote verschil in leerlingniveau in een klas. Beperkte financiële en materiële middelen scoren eveneens hoog. Vooral het tekort aan lokalen en werkruimte is veel leraren een doorn in het oog.

"De trend is: er komen steeds meer zorgleerlingen (of? worden ze gecreëerd?), er zijn ook veel veranderende gezinssituaties."

"De zorg voor leerlingen wordt steeds uitgebreider."

"Ik wil meer energie voor de klas en minder rompslomp aan papieren na schooltijd."

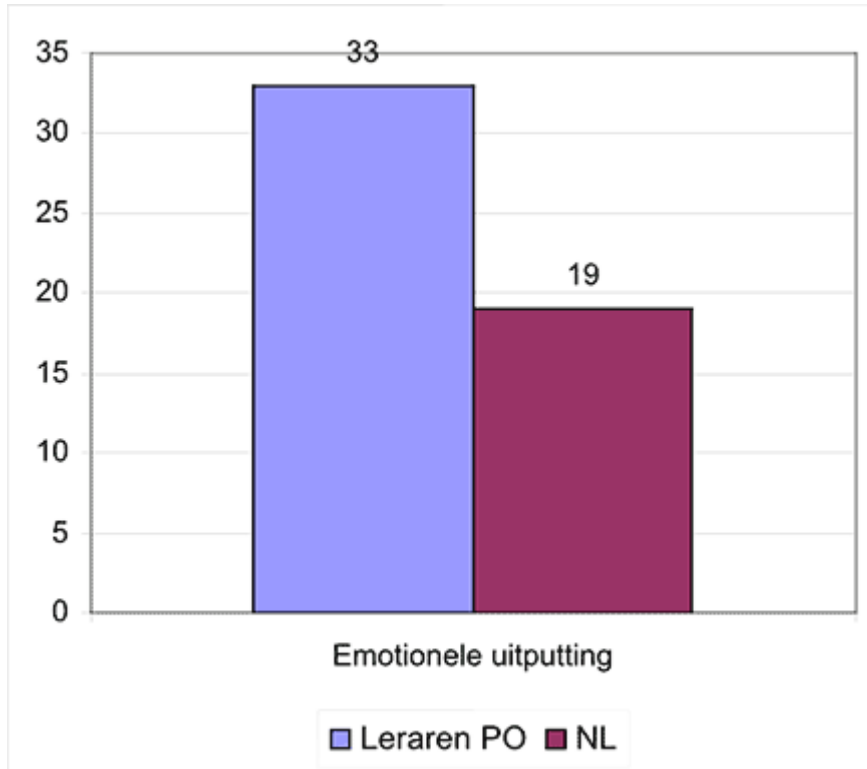
"Meer geld! Meer personeel en meer middelen voor modernisering van onderwijs."
(citaten van deelnemende leraren)

Is er een relatie tussen de factoren die leraren het meest belasten, en de categorie leerkrachten die zegt dat haar taak erg zwaar is?

Bij twee factoren is deze samenhang inderdaad gevonden, namelijk bij de lesgebonden taken - vooral de voorbereiding en het nawerk van de lessen - en de invloed van het overheidsbeleid en de maatschappij. Met andere woorden: leraren die op één van beide factoren hoog scoren, vinden óók hun taak erg zwaar.

2.2.3 Wat zijn de gevolgen van een hoge taakbelasting?

Een hoge taakbelasting heeft meestal een negatief effect op de betrokkenen. Onder andere geldt dit voor de psychische gezondheid. In dit onderzoek is dat ook onderzocht. Daarom is de mate van emotionele uitputting van leraren onderzocht, dat is een goede maat voor de psychische gezondheid als het om werkstress gaat. De emotionele uitputting van leraren in het PO bleek hoger te zijn dan die van de gemiddelde werknemer.

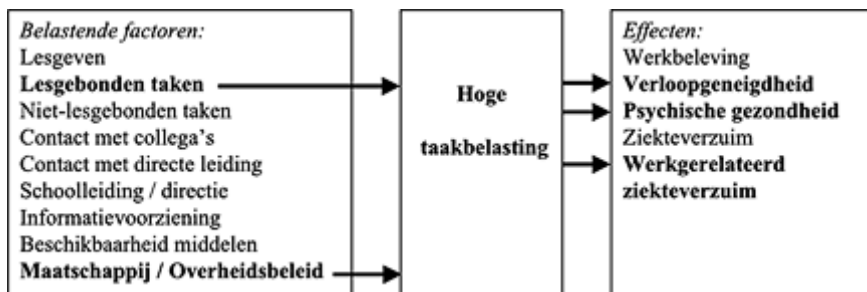

Figuur 2.6 De emotionele uitputting van leraren in het PO vergeleken met die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

Net als de taakbelasting is ook de emotionele uitputting bij leraren in het PO hoger dan bij de gemiddelde werknemer.

De vraag is of dit ongunstige effect samenhangt met hoge taakbelasting. Deze samenhang is voor alle mogelijke effecten onderzocht. Een hoge taakbelasting blijkt inderdaad samen te hangen met een slechtere psychische gezondheid, maar ook met meer ziekteverzuim door het werk en de behoefte om eerder een andere baan te zoeken. Maar een hoge of lage taakbelasting heeft geen invloed op de verzuimfrequentie en de verzuimduur, op het plezier dat leraren in hun werk hebben, en hun waardering voor hun baan.

Figuur 2.7 toont de relaties tussen belastende factoren, hoge taakbelasting en (gezondheids)effecten. De gevonden relaties zijn vet gedrukt en met pijlen aangegeven.

Figuur 2.7 Gevonden samenhangen tussen belastende factoren, hoge taakbelasting en effecten in het PO.

2.2.4 Zijn er verschillen in taakbelasting tussen mannelijke en vrouwelijke leerkrachten en tussen regulier en speciaal basisonderwijs?

Vinden mannelijke leraren hun werk zwaarder dan hun vrouwelijke collega's? Volgens het onderzoek wel. Mannen geven vaker dan hun vrouwen aan dat ze te maken hebben met een hoge taakbelasting en dat lesgeven en lesgebonden taken belastend zijn. Mannen hebben ook meer last van de negatieve gevolgen van die hoge taakbelasting.

Leeftijd speelt geen rol als het om taakbelasting gaat. Wel blijken oudere leerkrachten meer last te hebben van de ongunstige gevolgen die een hoge taakbelasting met zich meebrengt. Zo zijn oudere leraren minder tevreden over hun werk en hebben ze een slechtere psychische gezondheid dan jongeren.

De onderzoekers hebben geen verschillen in taakbelasting tussen parttimers en fulltimers gevonden. Ook zijn er nauwelijks verschillen tussen het regulier en speciaal onderwijs.

2 Onderzoekresultaten Primair Onderwijs

In dit onderzoek behoren niet alleen scholen voor het regulier basisonderwijs tot het primair onderwijs (PO), maar ook scholen voor speciaal basisonderwijs.

2.3 Deskundigheidsbevordering en de nascholing

2.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren feitelijk aan deskundigheidsbevordering?

Veel leraren hebben niet ingevuld hoeveel tijd ze beschikbaar hebben voor deskundigheidsbevordering of nascholing. Waarschijnlijk weten ze dikwijls niet hoeveel tijd ze daaraan kunnen besteden. Degenen die dat wel weten, maken bij lange na geen volledig gebruik van de formeel beschikbare tijd. De formele richtlijn is dat leraren tien procent van hun werkuren mogen gebruiken voor deskundigheidsbevordering. Negen van de tien leerkrachten haalt die norm niet. Ze wijten dat aan de extra tijd die de vele andere taken kosten. Leraren met een hogere taakbelastingsscore besteden minder tijd aan deskundigheidsbevordering dan hun collega's met een lagere taakbelastingsscore.

De inhoud en kwaliteit van de nascholing waarderen ze redelijk. Nieuwe onderwijsmethoden en vakkennis zijn favoriete thema's voor nascholingscursussen.

2.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

De vraag is of deskundigheidsbevordering een bijdrage levert aan een lagere taakbelasting, bijvoorbeeld doordat het een positieve invloed heeft op het functioneren van de docenten. Leraren die zich meer bijscholen dan hun collega's, geven vaker aan dat ze door die scholing beter zijn gaan functioneren. Ze hebben ook een relatief lagere taakbelastingsscore.

Wat de oorzaak en wat het gevolg in deze relatie is, is onduidelijk. Resulteert meer tijd voor deskundigheidsbevordering tot beter functioneren en leidt dat beter functioneren weer tot een lagere taakbelasting? Of hebben leraren die toch al goed functioneren, een lagere taakbelasting en daardoor meer tijd voor deskundigheidsbevordering? Voor het antwoord op die vragen is nader onderzoek nodig.

Voorlopig lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat deskundigheidsbevordering kan bijdragen tot het beter functioneren van leraren, waardoor hun taakbelasting minder wordt. Vanzelfsprekend moeten ze dan voldoende tijd voor nascholing hebben en die uren ook daadwerkelijk daarvoor gebruiken.

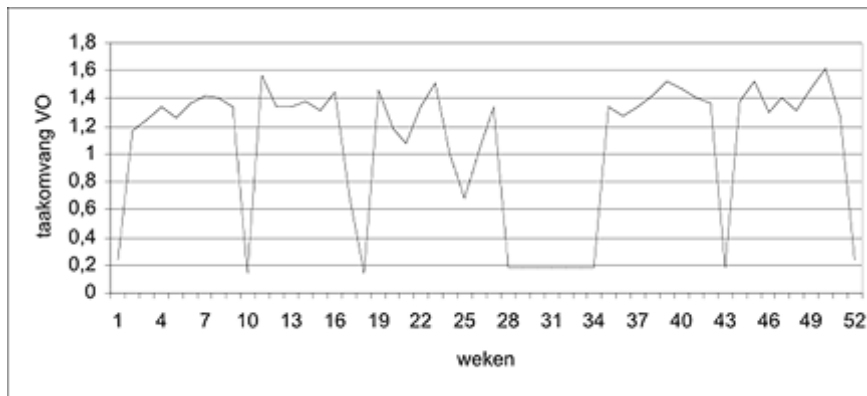
3 Onderzoeksresultaten Voortgezet Onderwijs

Dit hoofdstuk presenteert de belangrijkste onderzoeksresultaten in het voortgezet onderwijs. Onder het voortgezet onderwijs (VO) vallen in dit onderzoek scholen voor regulier voortgezet onderwijs en scholen voor speciaal voortgezet onderwijs.

3.1 Taakomvang en taakbesteding

3.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?

In de onderstaande figuur (zie Figuur 3.1) wordt voor iedere week in het jaar 2000 weergegeven wat de gemiddelde taakomvang was. De gemiddelde taakomvang is de verhouding tussen de door de leraren uit het onderzoek opgegeven feitelijk gewerkte tijd en de formeel door hen te werken tijd. Uit de figuur komt naar voren dat de gemiddelde taakomvang van week tot week sterk varieert.

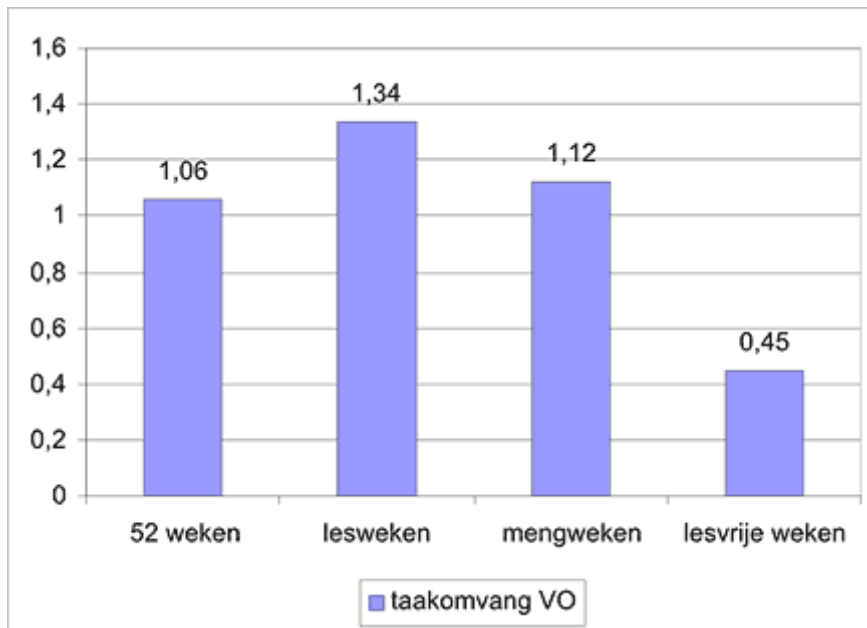
Figuur 3.1 Taakomvang van leraren in het voortgezet onderwijs per week in 2000.

De gemiddelde taakomvang ligt altijd boven of onder het referentiecijfer van 1 of 1.15, wat betekent dat de leraren iedere week meer of minder uren werken dan zij op grond van hun (gecorrigeerde) aanstellingsomvang verplicht zijn (zie de uitleg in paragraaf 1.3.2.1). De pieken in de figuur komen overeen met de schoolweken en de dalen met de vakantieweken in een kalenderjaar.

"In korte tijd vaak heel veel tegelijk (vlak voor rapporten), dat gebeurt meestal 's avonds door gebrek aan tijd overdag, je bent dan al moe."

*"Het hele jaar door! Er zijn geen rustige weken."
(citaten van deelnemende leraren)*

De schommelingen in werkdrukke resulteren echter niet in een te hoog jaargemiddelde voor de taakomvang voor de totale groep leraren (zie Figuur 3.2).

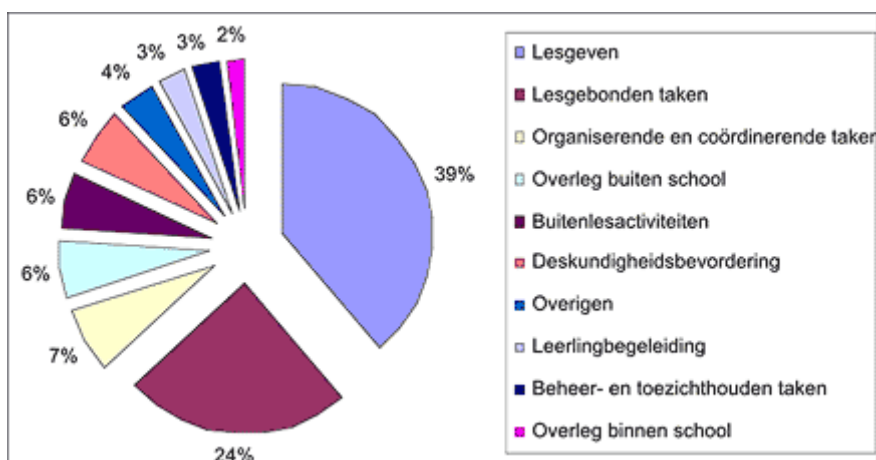
Figuur 3.2 Taakomvang in het VO over het hele jaar (52 weken), in lesweken, mengweken en lesvrije weken.

Uit het feit dat het jaargemiddelde voor de taakomvang vrijwel gelijk is aan 1 blijkt dat leraren in het voortgezet onderwijs gemiddeld evenveel uren aan het werk besteden als zij formeel geacht worden te werken.

Dat de werkdruk desalniettemin als hoog wordt ervaren zal liggen aan het feit dat leraren een groot aantal weken in het jaar meer uren maken dan ze verwachten te moeten maken op basis van hun formele aanstellingsomvang per week. Het verschil tussen de feitelijk bestede tijd aan het werk en de aanstellingsomvang is voor leraren het ongunstigst voor de 32 zogenaamde lesweken (weken met een 5 daagse lesweek). Ten opzichte van de norm van 1.15 die geldt voor de verschillende weektypen in figuur 2.2, wordt in lesweken gemiddeld 16% meer tijd aan werk besteed dan de aanstellingsomvang aangeeft. In de 4 mengweken (weken met tenminste 1 feestdag) wordt ongeveer evenveel tijd aan werk besteed als de aanstellingsomvang aangeeft. In de resterende 4 weken, die we lesvrije weken hebben genoemd vanwege het feit dat er door de school geen lessen in zijn gepland, wordt nog een klein percentage gewerkt van de tijd die de aanstellingsomvang aangeeft. Het gaat hier dus om weken die volgens de planning van de school niet gewerkt zouden hoeven worden, maar waarin leraren wel een aantal uren blijken te werken. Het cijfer voor de gemiddelde taakomvang voor het hele jaar laat echter zien dat het overwerken in lesweken wordt gecompenseerd door het minder werken in de mengweken en lesvrije weken.

3.1.2 Waaraan besteden leraren hun tijd?

Aan de leraren is gevraagd om per week te noteren waaraan ze hun werktijd besteden. Op basis van de gegevens blijkt dat leraren in het voortgezet onderwijs per kalenderjaar gemiddeld 39 procent van hun werktijd lesgeven en dat 24 procent aan lesgebonden taken opgaat (zie Figuur 3.3). Van de overige taken gaat het grootste deel van hun tijd op aan organiserende en coördinerende taken, gevolgd door overleg binnen de school, buitenlesactiviteiten en deskundigheidsbevordering. De cijfers suggereren dus dat lesgebonden taken en overige schooltaken de leraren in de praktijk meer tijd kosten dan in de normjaartaak als richtinggevend wordt gezien.

Figuur 3.3 Taken waaraan leraren hun tijd besteden in het VO

3.1.3 Welke taken vinden leraren het zwaarst?

Buiten de vragen naar taakomvang en taakbesteding zijn ook vragen gesteld over welke taken leraren het zwaarst vinden. In onderstaande tabel staan de taken genoemd die leraren in het voortgezet onderwijs het zwaarst vinden.

Tabel 3.1 Zwaarste taken in het VO.

Taak	zwaar of zeer zwaar in percentages
1. leerlingbegeleiding	46 %
2. buitenlesactiviteiten	42 %
3. lesgebonden taken	40 %
4. lesgeven	36 %

Leerlingbegeleiding (bedoelt worden vooral de mentortaken) en buitenlesactiviteiten noemen leraren het zwaarst. Dat is opvallend, want dat zijn taken waarmee de gemiddelde leraar zich weinig bezighoudt. Het zijn voor de meeste leraren geen dagelijks voorkomende activiteiten. Lesgebonden taken en lesgeven zijn dat vanzelfsprekend wel.

"Motiveren van leerlingen om toch te blijven werken is uitputtend."

*"Leerlingbegeleiding wordt gevoeld als extra werk naast gewone taak."
(citaten van een deelnemende leraren)*

3.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen leraren en schooltype?

Uit de analyses op lerarenniveau blijkt dat leraren met een parttime aanstelling naar verhouding jaarlijks meer overuren maken dan hun collega's met een fulltime aanstelling. Het onderzoek geeft geen duidelijk verschil tussen vrouwen en mannen in taakomvang. Er is wel een verschil tussen de taakomvang van jongere en oudere leraren. Oudere leraren maken meer overuren dan jongere.

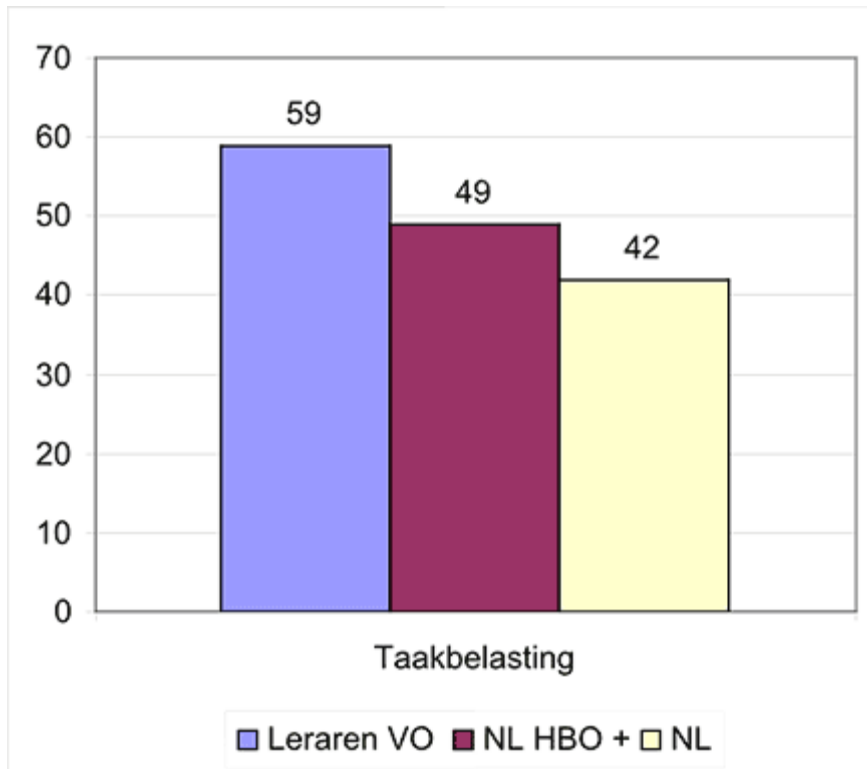
Ook is er een verschil tussen de taakomvang in het regulier voortgezet onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs. Leraren in het reguliere voortgezet onderwijs maken in dezelfde periode meer overuren dan hun collega's uit het voortgezet speciaal onderwijs.

3 Onderzoeksresultaten Voortgezet Onderwijs

3.2 Taakbelasting

3.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren?

Naast het feitelijk aantal gewerkte uren is ook gevraagd naar de taakbelasting zoals leraren die ervaren. Het gaat hier om zaken als het werktempo, heel veel werk moeten doen, onvoldoende tijd hebben voor het werk et cetera. In Figuur 3.4 staan de scores voor taakbelasting van leraren in het voortgezet onderwijs vergeleken met de taakbelasting van de gemiddelde Nederlandse werknemer en met de taakbelasting van de gemiddelde Nederlandse werknemer met een hbo-opleiding of hoger.

Figuur 3.4 Taakbelasting van leraren in het VO, vergeleken met die van de gemiddelde Nederlandse werknemer en die van werknemers met een hbo-plus-opleiding.

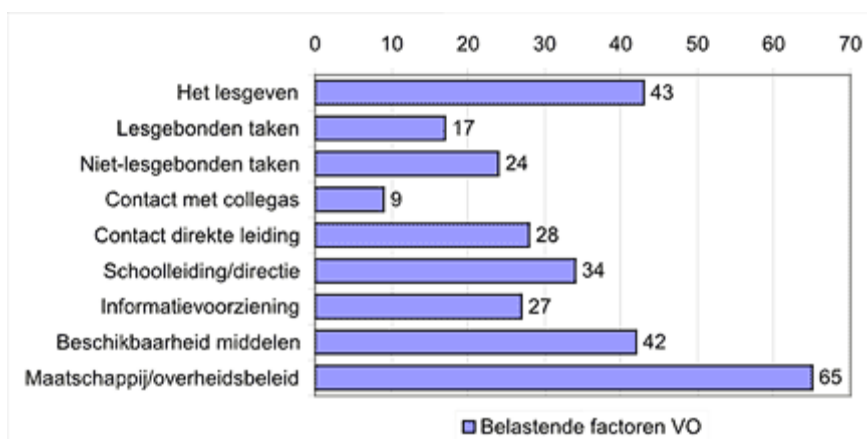
Uit deze figuur blijkt dat de ervaren taakbelasting in het voortgezet onderwijs hoger is dan in andere beroepssectoren in Nederland, ook als er rekening wordt gehouden met de relatief hoge opleidingsgraad van leraren.

"Ik zit gemiddeld van ma t/m do tot 22 uur achter m'n bureau, hoofdwerkzaamheid: correctie!!"

"Alles is - inhoudelijk - in de 2e fase compleet veranderd; interessant maar arbeidsintensief"
(citaten van deelnemende leraren)

3.2.2 Welke aspecten van het werk in het voortgezet onderwijs zijn het meest belastend?

In de vragenlijst zijn ook vragen gesteld over de mate waarin verschillende aspecten van het werk als leraar als belastend worden ervaren. In Figuur 3.5 staan de items en de mate waarin leraren een aspect belastend vinden.

Figuur 3.5 Belastende factoren in het voortgezet onderwijs.

De meest belastende factoren zijn:

- De belasting door de maatschappij (vooral het gebrek aan opvoeding van leerlingen) en het overheidsbeleid (vooral het gebrek aan budget en de onderwijsinhoudelijke visie).
- Lesgeven, vooral door het gebrek aan motivatie en concentratie van leerlingen.
- De (beperkte) beschikbaarheid van middelen en ondersteuning (vooral lokalen en werkruimte).

"Verschillend niveau van de leerling geeft vaak leerlingruis."

"...de desinteresse van leerlingen..."

"Het is onmogelijk om leerlingen individueel te begeleiden, hoewel dit wel nodig is om structuur aan te brengen."

"Je hebt als docent weinig grip op motivatie van leerlingen."

"Omdat je op school geen eigen werkruimte hebt zijn correctie en het leren van nieuwe methoden moeilijk in tussenuren uit te voeren."

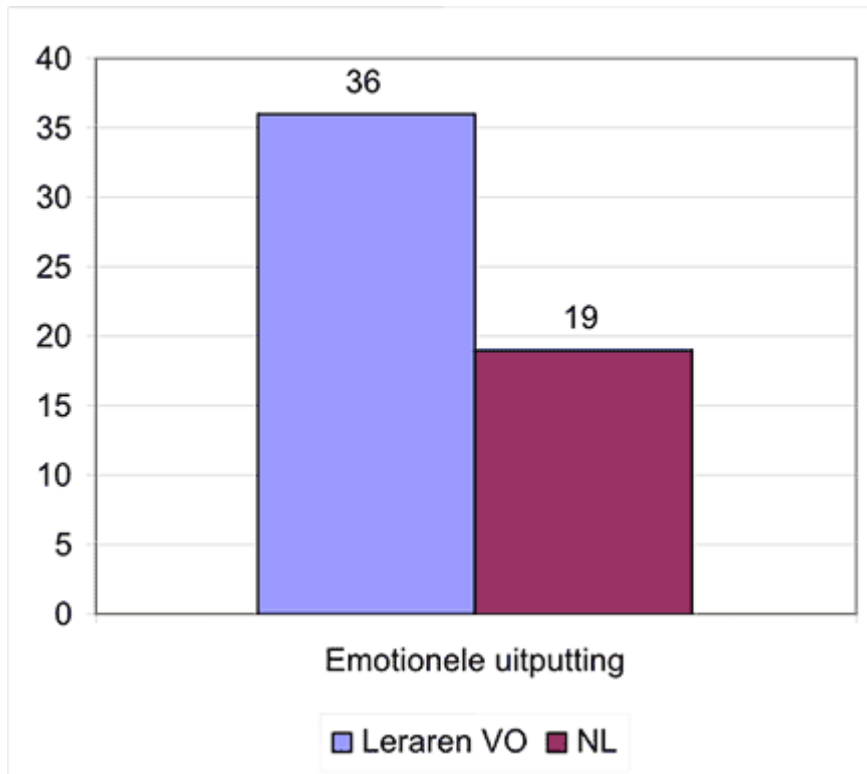
"Ik wil niet meer de opvoeding verzorgen die de ouders hebben verzaakt"
(citaten van deelnemende leraren)

Alle belastende factoren zijn door de onderzoekers gerelateerd aan een hoog ervaren taakbelasting. Bij twee van de belastende factoren komt dat verband voor, namelijk bij de invloed van de maatschappij en het overheidsbeleid en bij de lesgebonden taken. Leraren die aangeven zich hierdoor sterk belast te voelen, geven ook een hoge taakbelasting aan.

3.2.3 Wat zijn de gevolgen van hoge taakbelasting?

In het algemeen heeft een hoge taakbelasting een negatief effect op bijvoorbeeld de (psychische) gezondheid. In dit onderzoek is dat verband ook gevonden. Als het om werkgebonden klachten gaat staat psychische gezondheid vooral voor 'emotionele uitputting', één van de drie kenmerken van burn-out. Emotionele uitputting wordt ook vaak gebruikt als de maat voor werkstress.

In Figuur 3.6 staan de scores voor emotionele uitputting van de leraren in het voortgezet onderwijs en die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

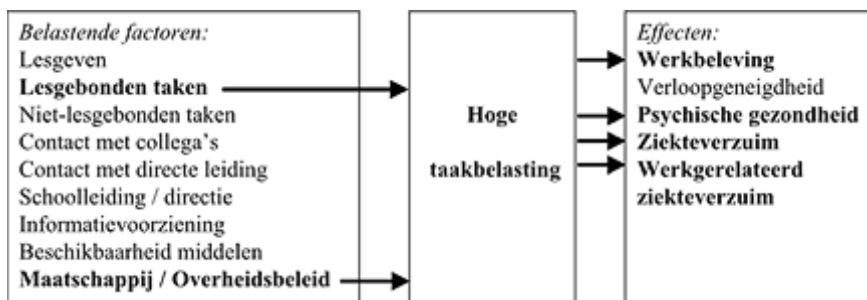

Figuur 3.6 De emotionele uitputting van leraren in het voortgezet onderwijs vergeleken met die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

Net als de taakbelasting is ook de mate van emotionele uitputting bij leraren in het voortgezet onderwijs hoger dan die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

De vraag is nu of deze (en andere mogelijke) effecten samenhangen met een hoge taakbelasting. In dit onderzoek blijkt dat inderdaad zo te zijn. Bij leraren in het voortgezet onderwijs hangt een hoge taakbelasting samen met een lagere waardering van het werk, met een slechtere psychische gezondheid, met langer ziekteverzuim en ook met meer ziekteverzuim dat door het werk veroorzaakt is. Er is echter geen verband tussen taakbelasting en de behoefte elders te gaan werken.

Figuur 3.7 toont de relaties tussen belastende factoren in het werk, hoge taakbelasting en de effecten daarvan. De gevonden relaties zijn vet gedrukt en met pijlen weergegeven.

Figuur 3.7 Gevonden samenhangen tussen belastende factoren, hoge taakbelasting en effecten in het VO.

Leraren die vinden dat ze een hoge taakbelasting hebben door hun lesgebonden taken en door de invloed van maatschappij en overheid, ervaren een hogere taakbelasting dan hun collega's. Leraren met een hogere taakbelasting scoren ook hoog op 'een slechtere werkbeleving', hebben een slechtere psychische gezondheid en verzuimen meer en langer wegens ziekte en vaker door klachten die met het werk samenhangen.

3.2.4 Zijn er verschillen tussen leraren en schooltype?

Er zijn geen verschillen in de belastende factoren en de taakbelasting tussen leraren onderling. Met andere woorden, er zijn geen verschillen tussen mannen en vrouwen, parttimers en fulltimers en jongeren en ouderen.

Er zijn wel verschillen in de effecten gevonden. Mannen ervaren over het algemeen minder plezier in het werk dan vrouwen en vinden dat hun ziekteverzuim vaker te maken heeft met het werk.

Ouderen hebben minder plezier in het werk en vinden vaker dat ze het matig met hun werk getroffen hebben. Ook de psychische gezondheid van

de groep oudere leraren is slechter dan die van de groep jongere leraren. Maar oudere leraren verzuimen wel minder dan jongere leraren.

Leraren in het regulier voortgezet onderwijs scoren iets ongunstiger dan hun collega's in het speciaal voortgezet onderwijs. De eerste groep leraren geeft meer belastende factoren aan (lesgebonden taken en contact met en het functioneren van de schoolleiding) en meer ongunstige effecten (minder plezier in het werk, meer emotioneel uitgeput).

3 Onderzoekresultaten Voortgezet Onderwijs

3.3 Deskundigheidsbevordering en nascholing

3.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren feitelijk aan deskundigheidsbevordering?

Ongeveer de helft van de leraren kan niet aangeven hoeveel tijd er beschikbaar is voor deskundigheidsbevordering of nascholing. Van degenen die dat wel weten, blijkt dat ze lang niet alle beschikbare tijd ook werkelijk daar aan besteden. Door de vele andere taken haalt een meerderheid van de leraren in de praktijk de norm van 10 procent voor deskundigheidsbevordering niet. Wel komen 'kleine' parttimers beter aan die norm dan fulltimers.

Leraren waarderen de kwaliteit en de inhoud van de nascholing matig. Nascholing in (nieuwe) onderwijsmethoden en vakkennis zijn de meest favoriete onderwerpen voor bijscholing.

3.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

De vraag is of deskundigheidsbevordering een bijdrage levert aan een lagere taakbelasting, bijvoorbeeld doordat het een positieve invloed heeft op het functioneren van de docenten. Leraren met een hogere taakbelasting besteden minder tijd aan deskundigheidsbevordering dan hun collega's. Leraren die meer tijd aan nascholing besteden, vinden vaker dat ze beter zijn gaan functioneren door die nascholing.

Leraren die vinden dat ze beter zijn gaan functioneren door hun nascholing ervaren dezelfde taakbelasting als collega's die dat niet vinden. Daarmee lijkt het dat nascholing in zijn huidige vorm wel kan bijdragen aan een beter functioneren (als er voldoende tijd voor gemaakt wordt), maar dat het niet bijdraagt aan een lagere taakbelasting.

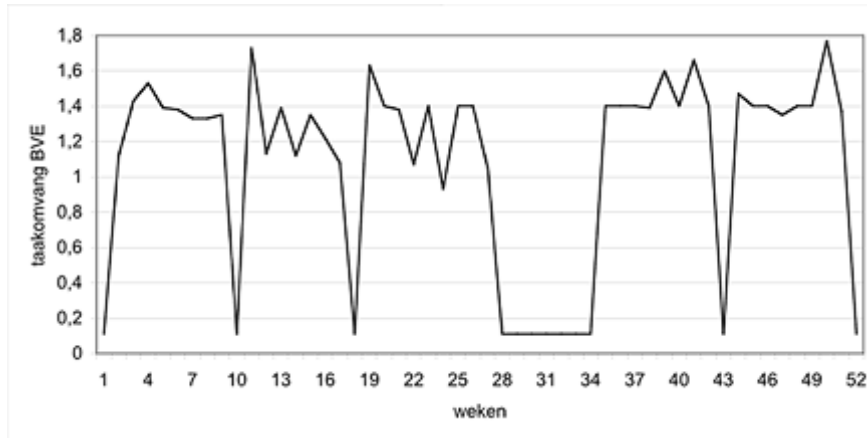
4 Onderzoekresultaten Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste onderzoeksbevindingen voor de docenten werkzaam in de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (BVE) gepresenteerd. In het onderzoek zijn zowel ROC's als vakinstellingen betrokken. In deze sector worden de leraren vaak docent genoemd, in dit hoofdstuk wordt daarbij aangesloten.

4.1 Taakomvang en taakbesteding

4.1.1 Hoeveel uren werken docenten feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?

In de onderstaande figuur (zie Figuur 4.1) wordt voor iedere week in het jaar 2000 weergegeven wat de gemiddelde taakomvang was. De gemiddelde taakomvang is de verhouding tussen de door de leraren uit het onderzoek opgegeven feitelijk gewerkte tijd en de formeel door hen te werken tijd. Uit de figuur komt naar voren dat de gemiddelde taakomvang van week tot week sterk varieert.

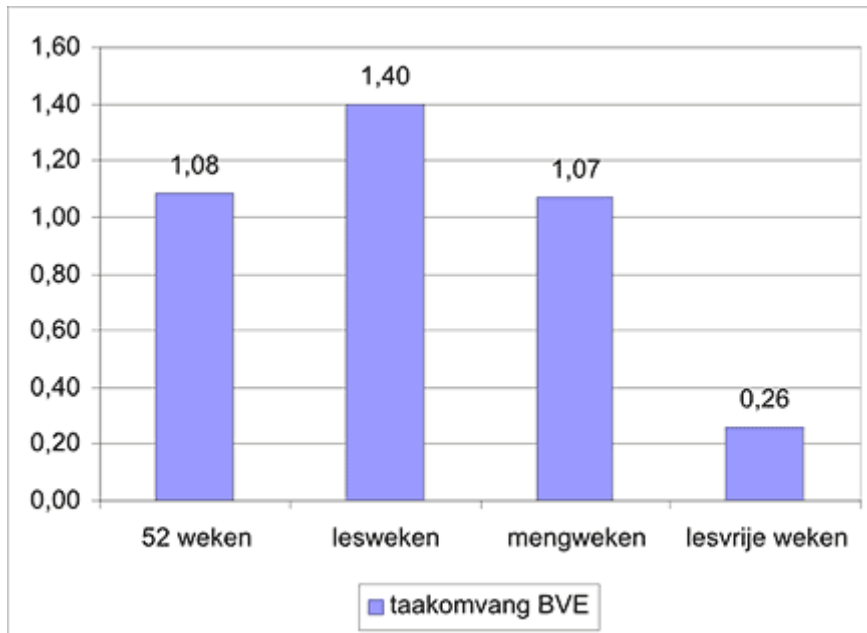
Figuur 4.1 Taakomvang van docenten in de BVE in de verschillende weken van 2000.

De gemiddelde taakomvang ligt altijd boven of onder het referentiecijfer van 1 of 1.15, wat betekent dat de leraren iedere week meer of minder uren werken dan zij op grond van hun (gecorrigeerde) aanstellingsomvang verplicht zijn (zie de uitleg in paragraaf 1.3.2.1). De pieken in de figuur komen overeen met de schoolweken en de dalen met de vakantieweken in een kalenderjaar.

"Je moet in het weekend voorbereiden en dat geeft een drukker gevoel dan wanneer je op maandag werkt."

*"Het is druk na de toetsperiode, je moet binnen 5 dagen al je proefwerken en werkstukken hebben beoordeeld. Na de toetsweek heb je een normale lesweek."
(citaten van deelnemende leraren)*

De schommelingen in werkdrukke resulteren echter niet in een te hoog jaargemiddelde voor de taakomvang voor de totale groep leraren (zie Figuur 4.2).

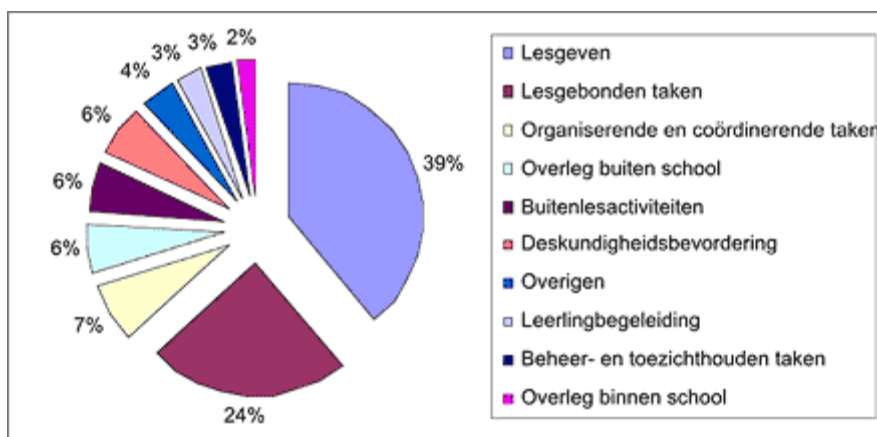
Figuur 4.2 Taakomvang in het BVE over het hele jaar (52 weken), in lesweken, mengweken en lesvrije weken

Uit het feit dat het jaargemiddelde voor de taakomvang vrijwel gelijk is aan 1 blijkt dat leraren in de BVE gemiddeld evenveel uren aan het werk besteden als zij formeel geacht worden te werken.

Dat de werkdruk desalniettemin als hoog wordt ervaren zal liggen aan het feit dat leraren een groot aantal weken in het jaar meer uren maken dan ze verwachten te moeten maken op basis van hun formele aanstellingsomvang per week. Het verschil tussen de feitelijk bestede tijd aan het werk en de aanstellingsomvang is voor leraren het ongunstigst voor de 32 zogenaamde lesweken (weken met een 5 daagse lesweek). Ten opzichte van de norm van 1.15 die geldt voor de verschillende weektypen in figuur 4.2, wordt in lesweken gemiddeld 22% meer tijd aan werk besteed dan de aanstellingsomvang aangeeft. In de 4 mengweken (weken met tenminste 1 feestdag) wordt gemiddeld 7% minder tijd aan werk besteed dan de aanstellingsomvang aangeeft. Dit betekent dat de leraren in dergelijke weken daadwerkelijk iets minder werken. In de resterende 4 weken, die we lesvrije weken hebben genoemd vanwege het feit dat er door de school geen lessen in zijn gepland, wordt nog een klein percentage gewerkt van de tijd die de aanstellingsomvang aangeeft. Het gaat hier dus om weken die volgens de planning van de school niet gewerkt zouden hoeven worden, maar waarin leraren wel een aantal uren blijken te werken. Het cijfer voor de gemiddelde taakomvang voor het hele jaar liet echter zien dat het overwerken in lesweken wordt gecompenseerd door het minder werken in de mengweken en lesvrije weken.

4.1.2 Waaraan besteden docenten hun tijd?

Aan de docenten is gevraagd om te noteren waarin ze hun tijd in de voorgaande week hebben besteed. Op basis van de gegevens blijkt dat docenten in de BVE sector gemiddeld 37 % van hun werktijd lesgeven en 23% aan lesgebonden taken opgaat, zie Figuur 4.3. Van de overige taken wordt het grootste percentage aan organiserende en coördinerende taken besteed, gevolgd door overleg binnen de instelling en cursistenbegeleiding.

Figuur 4.3 Taken waaraan docenten hun tijd besteden in de BVE

De cijfers suggereren dat docenten meer tijd besteden aan lesgebonden taken dan zij daarvoor in hun jaartaak krijgen toebedeeld. De extra tijd die de docenten hieraan besteden gaat waarschijnlijk ten koste van deskundigheidsbevordering. Echter omdat er een grijs gebied is tussen lesvoorbereiding en deskundigheidsbevordering is deze bewering met dit onderzoek niet te bewijzen.

4.1.3 Welke taken zijn het zwaarst?

Buiten de vragen naar taakomvang en tijdsbesteding zijn ook vragen gesteld over welke taken in het werk men het zwaarst vindt. In onderstaande tabel staan de taken genoemd die de docenten het zwaarst vinden.

Tabel 4.1 Zwaarste taken in de BVE.

BVE	% zwaar of zeer zwaar
1. lesgebonden taken	39 %
2. overleg binnen school	35 %
3a. organiserende taken	33 %
3b. leerlingenbegeleiding	33 %

Lesgebonden taken worden als de zwaarste taken genoemd. Dat zijn ook taken die veel voorkomen, wat het belang ervan nog groter maakt. Voor de overige zware taken geldt dat ze minder vaak voorkomen.

4.1.4 Zijn er verschillen in taakomvang tussen docenten?

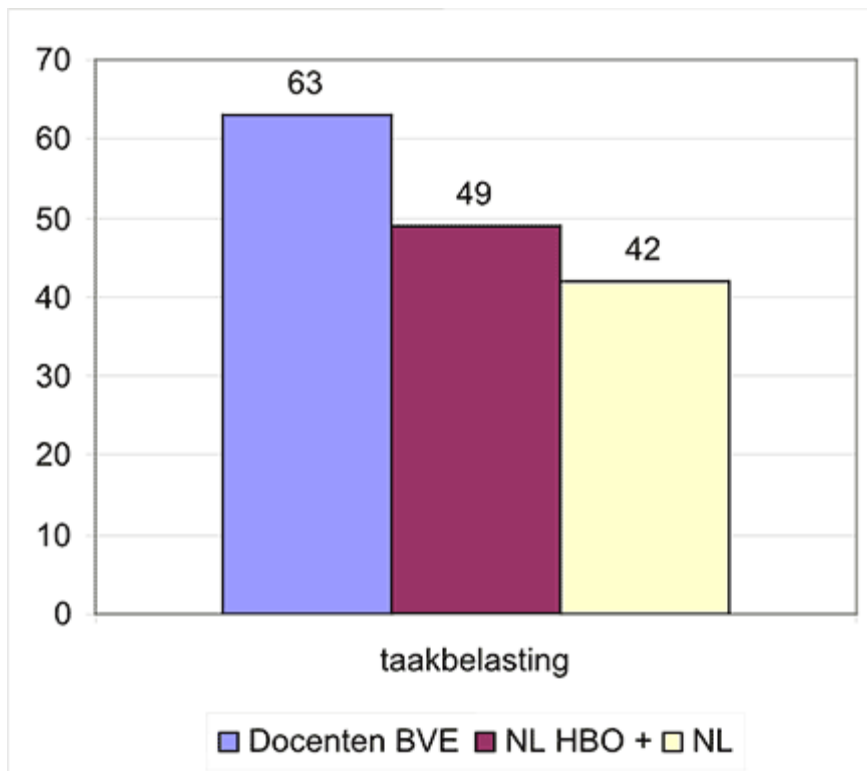
Uit de analyses op docentenniveau bleek dat docenten met een parttime baan in verhouding behoorlijk meer uren per jaar maken dan docenten met een fulltime baan. Er is gevonden dat parttimers in schoolweken gemiddeld ongeveer 45% overwerken en fulltimers gemiddeld zo'n 25%. Er kwam geen duidelijk verschil in de gemiddelde taakomvang tussen vrouwen en mannen naar voren, maar er is wel een verschil gevonden tussen de jongere en de oudere docenten. Oudere docenten bleken gemiddeld meer uren in een jaar te maken dan jongere docenten.

4 Onderzoeksresultaten Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie

4.2 Taakbelasting

4.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van docenten?

Naast het feitelijk aantal gewerkte uren is ook gevraagd naar de door docenten ervaren taakbelasting. Dit zijn vragen over het werktempo, heel veel werk moeten doen, onvoldoende tijd hebben voor het werk et cetera. In Figuur 4.4 ziet u de scores voor taakbelasting van de docenten in de BVE vergeleken met de gemiddelde Nederlandse werknemer en met de gemiddelde Nederlandse werknemer met een HBO opleiding of hoger.

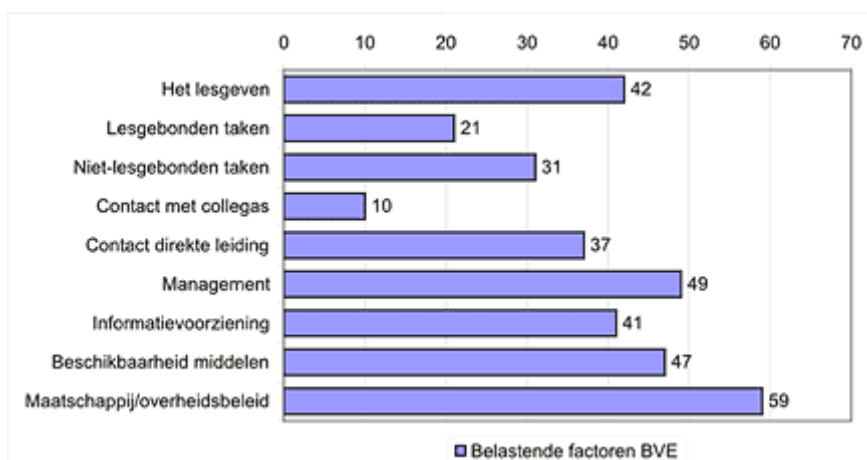
Figuur 4.4 Taakbelasting van leraren in de BVE, die van de gemiddelde Nederlandse werknemer en die van de werknemer met een hbo-plus-opleiding.

De ervaren taakbelasting in de BVE is hoger dan in andere beroepssectoren in Nederland, ook als rekening wordt gehouden met het relatief hoge opleidingsniveau van docenten.

"Langzamerhand ervaar ik een constante piek en niet alleen meer op toetsmomenten en cijferverwerking."
(citaat van een deelnemende docent)

4.2.2 Welke aspecten van het werk zijn het meest belastend?

In de vragenlijst zijn ook vragen gesteld over de mate waarin verschillende aspecten van het werk als docent als belastend worden ervaren. In Figuur 4.5 staan de items en de mate waarin docenten een aspect belastend vinden.

Figuur 4.5 Belastende factoren in het werk van docenten in de BVE

De meest belastende factoren zijn:

1. belasting door de invloed van de maatschappij (vooral de beschikbare budgetten en de vele veranderingen in het veld);
2. de belasting door het management en leidinggevenden (vooral het teveel van de dagelijkse praktijk af staan);
3. de (beperkte) beschikbaarheid van middelen en ondersteuning (vooral lokalen en lesruimte).

"Organisatie en management, zij handelen zonder duidelijk visie, alles is gericht op de financiële kant er is nauwelijks oog voor de sociale kanten."

"Miscommunicatie, verticaal tussen staffunctionarissen en leidinggevenden en horizontaal tussen de verschillende units en sectoren. Er sowieso een hoop onduidelijkheid over wie welke functie heeft en wie op welke zaken aangesproken kan worden."

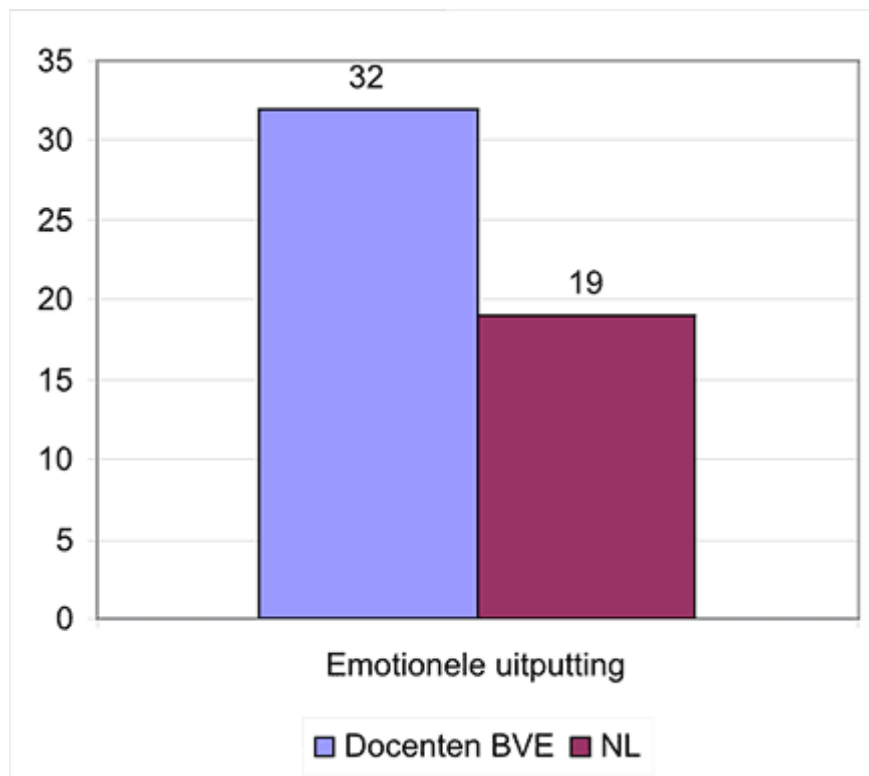
"Er is sprake van een interne bureaucratie"

"Er is te weinig tijd ingeroosterd voor leerlingenbegeleiding"
(citaten van deelnemende leraren)

Van alle belastende factoren is nagegaan of ze samenhangen met een hoge taakbelasting. Bij twee factoren is dat verband gevonden. Dat zijn de samenwerking met collega's en (het gebrek aan) middelen en ondersteuning. Leraren die aangeven zich hierdoor sterk belast te voelen geven ook een hoge taakbelasting aan.

4.2.3 Wat zijn de gevolgen van een hoge taakbelasting?

Over het algemeen geldt dat een hoge taakbelasting samenhangt met een aantal ongunstige effecten voor bijvoorbeeld de (psychische) gezondheid. In dit onderzoek is dat ook onderzocht. De psychische gezondheid is gemeten aan de hand van de 'emotionele uitputting', één van de drie kenmerken van burnout. Emotionele uitputting wordt ook gebruikt als een maat voor werkstress. In Figuur 4.6 ziet u de scores voor emotionele uitputting van de leraren in de BVE en die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

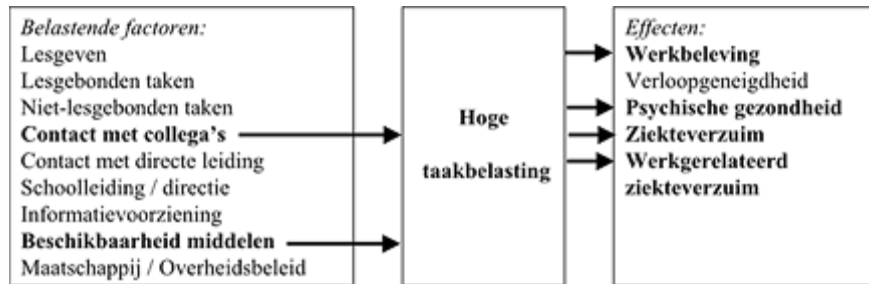
Figuur 4.6 De emotionele uitputting van docenten in de BVE en van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

Net als bij de taakbelasting is ook de emotionele uitputting van docenten in de BVE hoger dan die van de gemiddelde Nederlandse werknemer.

De vraag is nu of deze (en mogelijk andere) effecten samenhangen met een hoge taakbelasting. In dit onderzoek bleek dat zo te zijn. Bij docenten in de BVE hangt een hoge taakbelasting samen met een lagere waardering van het werk, een slechtere psychische gezondheid, een langere verzuimduur en meer ziekteverzuim dat door het werk veroorzaakt wordt. Alleen de mate van verloopgeneigdheid (de behoefte om elders te gaan

werken) hangt niet samen met hoge of lage taakbelasting.

De in dit onderzoek gevonden samenhang tussen belastende factoren in het werk, hoge taakbelasting en de effecten daarvan zijn in Figuur 4.7 samengevat. In vette tekst en met pijlen zijn de gevonden samenhangen weergegeven.

Figuur 4.7 Gevonden samenhangen tussen belastende factoren, hoge taakbelasting en effecten bij docenten in de BVE.

De docenten die een hoge belasting door het contact met collega's of door de (beperkte) beschikbaarheid van middelen en ondersteuning aangeven ervaren een hogere taakbelasting dan hun collega's. Docenten die een hoge taakbelasting hebben geven ook een slechtere werkbeleving, een slechtere psychische gezondheid, langer ziekteverzuim en meer werkgerelateerd ziekteverzuim aan.

4.2.4 Zijn er verschillen tussen docenten?

De groep oudere docenten komt ongunstig naar voren. Oudere docenten in de BVE ervaren meer belasting door de direct leidinggevenden en management en zijn meer ontevreden over het werk dan hun jongere collega's. Docenten met een grote parttime aanstelling geven een iets hogere taakbelasting aan en meer last van vermoeidheid dan docenten met andere aanstellingen. Tussen mannen en vrouwen zijn geen verschillen gevonden in taakbelasting, maar mannen zijn wel minder tevreden over het salaris en vinden minder vaak dan vrouwen dat zij het getroffen hebben met hun baan.

4 Onderzoeksresultaten Beroepsonderwijs en Volwassenen Educatie

4.3 Deskundigheidsbevordering en nascholing

4.3.1 Hoeveel tijd besteden docenten feitelijk aan deskundigheidsbevordering?

Ongeveer een kwart van de docenten weet niet hoeveel tijd beschikbaar is voor deskundigheidsbevordering of nascholing. Van degene die dat wel weten blijkt dat zij lang niet alle formeel beschikbare tijd daadwerkelijk daar aan besteden. Ruim de helft van de docenten haalt in de praktijk de norm van 10% van de benoemingsomvang voor deskundigheidsbevordering niet. Volgens de docenten zijn de vele andere taken die meer tijd kosten dan er voor staat, de reden dat zij niet of onvoldoende aan deskundigheidsbevordering toekomen. Docenten met een hoge taakbelastingsscore blijken meer tijd aan deskundigheidsbevordering te besteden dan hun collega's met een relatief lage taakbelastingsscore. Voor de docenten die wel toekomen aan deskundigheidsbevordering leidt het blijkbaar tot een hogere taakbelasting. Ruim de helft van de docenten is tevreden over de kwaliteit en de inhoud van de nascholing. Meest gewenste onderwerpen voor nascholing zijn (nieuwe) onderwijsmethoden, vakkennis en nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs.

4.3.2 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

De vraag is of deskundigheidsbevordering een bijdrage zou kunnen leveren aan een lagere taakbelasting, bijvoorbeeld doordat het een positieve invloed heeft op het functioneren van de docenten. In dit onderzoek blijkt dat docenten die meer tijd aan nascholing besteden niet vaker vinden dat ze beter zijn gaan functioneren door die nascholing dan docenten die minder tijd aan nascholing besteden. Docenten die vinden dat ze beter zijn gaan functioneren door nascholing blijken, tegen de verwachting in, een hogere (maar niet significant hogere) taakbelastingsscore te hebben

dan docenten die niet beter zeggen te zijn gaan functioneren. Dit zijn indicaties dat in de BVE de huidige vorm van deskundigheidsbevordering niet aan beter functioneren en lagere taakbelasting bijdraagt. Mogelijk kan een verbetering in aansluiting en een grotere variatie van deskundigheidsbevordering / nascholing wel tot beter functioneren en lagere taakbelasting leiden.

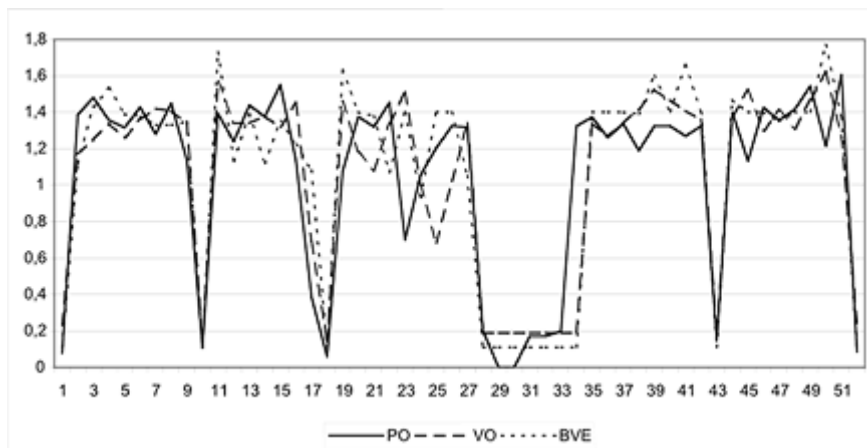
5 Drie onderwijsvelden vergeleken

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste onderzoeksbevindingen van het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en de sector beroepsonderwijs en volwasseneneducatie met elkaar vergeleken.

5.1 Taakomvang en taakbesteding

5.1.1 Hoeveel uren werken leraren feitelijk en is dat meer of minder dan hun aanstelling?

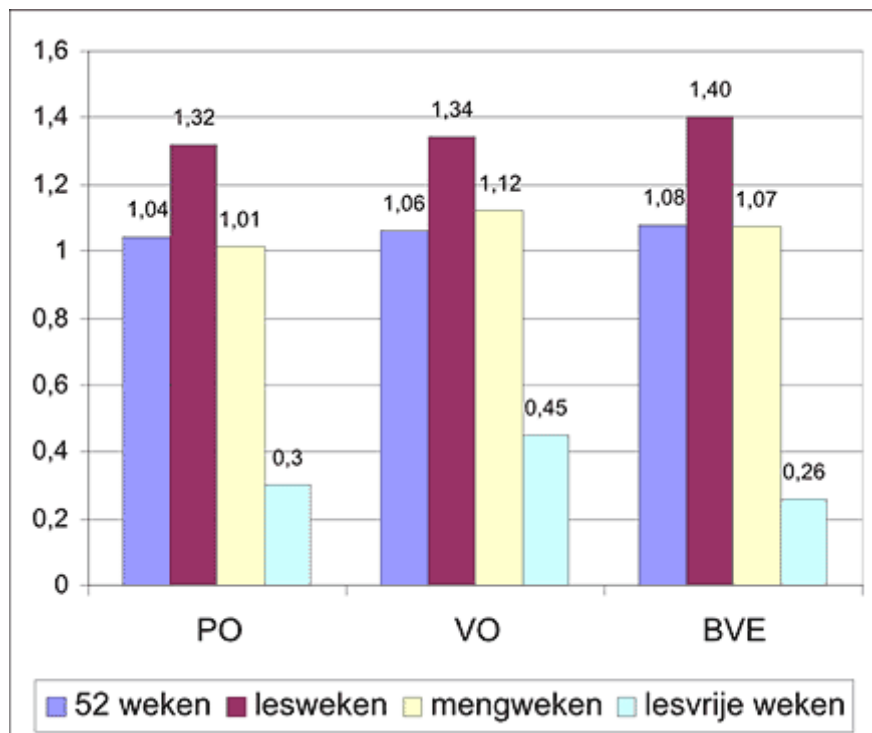
De gemiddelde taakomvang (de verhouding tussen de opgegeven feitelijk gewerkte tijd en de formeel te werken tijd) blijkt in alle drie de onderwijsvelden van week tot week op vergelijkbare wijze te variëren (zie Figuur 5.1).

Figuur 5.1 Taakomvang per week gedurende het jaar 2000 in de drie onderwijssectoren.

Leraren en docenten blijken in de praktijk vrijwel elke week meer of minder uren te werken dan 1/52 van hun formele jaartaak. In lesweken werken leraren altijd meer dan ze op grond van hun aanstellingsomvang verplicht zijn. In hun lesvrije weken werken leraren en docenten echter niet of nauwelijks, terwijl er in de CAO wel vanuit wordt gegaan dat in een aantal van die weken gewerkt wordt.

Ondanks de schommelingen in de gewerkte tijd blijkt uit het onderzoek dat de totale groep leraren en docenten jaarlijks gemiddeld niet meer uren werken dan van hen op basis van hun aanstellingsomvang verwacht mag worden. Het cijfer van de gemiddelde taakomvang over een jaar (52 weken) wijkt namelijk voor geen van de drie onderwijssoorten werkelijk af van de norm van 1. (zie Figuur 5.2).

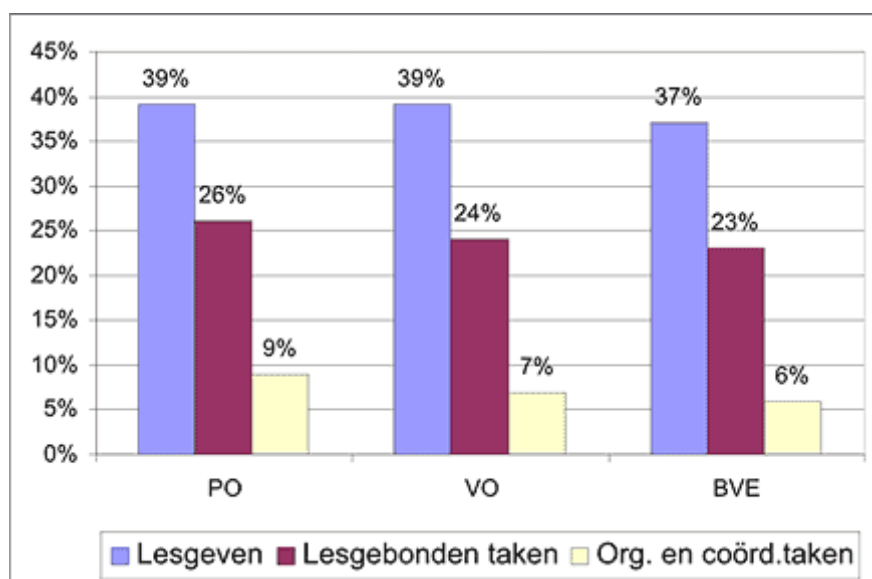
Figuur 5.2 Taakomvang over het hele jaar (52 weken), in lesweken, mengweken en lesvrije weken voor de drie onderwijssectoren.

Kijken we naar de taakomvang in de verschillende weektypen in een CAO-jaar van 45 weken, dan zien we in alle drie de onderwijssoorten hetzelfde patroon. In lesweken ligt de gemiddelde taakomvang altijd boven de norm, in mengweken (weken waarin ten minste één lesvrije dag valt) ligt de gemiddelde taakomvang er iets onder en in de vier lesvrije weken ver onder de norm. De hoge werkdruk die leraren en docenten ervaren is dus vooral het gevolg van het, in vergelijking met de formele aanstellingomvang, overwerken in de lesweken.

In alle drie de onderwijssoorten werd een verschil gevonden in de gemiddelde taakomvang tussen leraren en docenten met een parttime en een fulltime baan. Leerkrachten met een parttime aanstelling bleken in alle onderwijssoorten een grotere kans te hebben om systematisch over te werken dan fulltimers.

5.1.2 Waaraan besteden leraren en docenten hun tijd?

Gemiddeld over een jaar verdelen leraren en docenten gemiddeld hun werktijd op ongeveer dezelfde wijze (zie Figuur 5.3). Leraren in het primair onderwijs besteden in vergelijking met hun collega's in de andere onderwijssoorten relatief iets meer tijd aan lesgebonden taken en organiserende en coördinerende taken.

Figuur 5.3 Tijdsbesteding aan de drie meest voorkomende taken voor de drie onderwijssectoren.

5.1.3 Welke taken vinden leraren en docenten het zwaarst?

De volgende tabel laat de top-4 zien van de als zwaar ervaren taken van alle drie de onderwijssoorten. Opnieuw is er grote overeenstemming in de ervaren taakzwaarte.

In alle drie de onderwijssoorten staan de lesgebonden taken in de top-4. Leraren in het primair en voortgezet onderwijs vinden buitenlesactiviteiten en lesgeven relatief zwaar. In het voortgezet onderwijs en de BVE komt daar nog de leerling- of cursistenbegeleiding bij. Alleen in het primair onderwijs staat de deskundigheidsbevordering in de top-4, in de BVE alleen het overleg binnen de school.

Tabel 5.1 De top-4 van de als meest zwaar ervaren taken

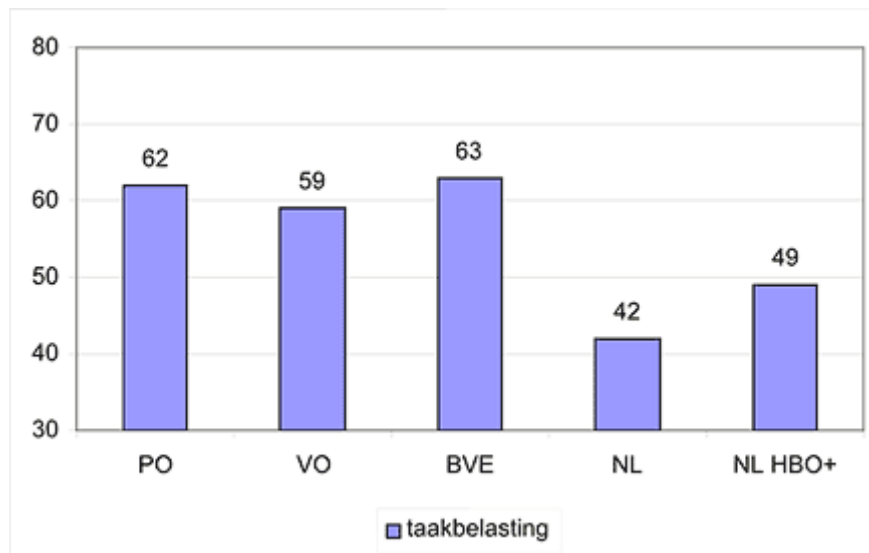
Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	BVE
1. buitenlesactiviteiten (51%)	1. leerlingbegeleiding (46%)	1. lesgebonden taken (39%)
2. deskundigheidsbevordering (36%)	2. buitenlesactiviteiten (42%)	2. overleg binnen school (35%)
3. lesgebonden taken (35%)	3. lesgebonden taken (40%)	3a. organiserende taken (33%)
4. lesgeven (31%)	4. lesgeven (36%)	3b. cursistenbegeleiding (33%)

5 Drie onderwijsvelden vergeleken

5.2 Taakbelasting

5.2.1 Hoe hoog is de taakbelasting van leraren en docenten?

Vergelijken we de taakbelasting van leerkrachten in de drie onderwijsvelden, dan zijn de verschillen erg klein (zie onderstaande figuur).

Figuur 5.4 Taakbelasting bij leraren in de drie onderzochte onderwijsvelden, bij de gemiddelde Nederlandse werknemer en bij de werknemer met een hbo-plus-opleiding.

De score in het BVE is het hoogst, gevolgd door het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. De onderlinge verschillen vallen echter in het niet in vergelijking met het Nederlands gemiddelde en de groep werknemers met een soortgelijk opleidingsniveau. De taakbelasting bij leraren en docenten is beduidend hoger.

5.2.2 Wat maakt het werk van leraren en docenten nu zo belastend?

In de vragenlijst zijn negen mogelijk belastende factoren opgenomen. Deze factoren zijn: lesgeven, lesgebonden taken, niet-lesgebonden taken, contact met collega's, contact met leidinggevende, functioneren schoolleiding, informatievoorziening, beschikbaarheid van middelen en ondersteuning en de invloed van maatschappij en overheidsbeleid. Per factor zijn verschillende vragen gesteld en de scores lopen van 0 tot 100 (hoe hoger des te belastender). De factoren met de hoogste score staan in Tabel 5.2.

Tabel 5.2 Meest belastende factoren per onderwijssector.

Primair onderwijs	Voortgezet onderwijs	BVE
1. Maatschappij / overheidsbeleid (60)	1. Maatschappij / overheidsbeleid (65)	1. Maatschappij / overheidsbeleid (59)
2. Het lesgeven (41)	2. Het lesgeven (43)	2. Management (49)
3. Beschikbaarheid middelen (38)	3. Beschikbaarheid middelen (42)	3. Beschikbaarheid middelen / ondersteuning (47)

Alle onderwijssectoren noemen de invloed van de maatschappij en het overheidsbeleid op het onderwijs als de meest belastende factor. Het gebrek van opvoeding van leerlingen, de overheidsvisie en het onderwijsbudget zijn daarbij de meest genoemde oorzaken.

Daarna komt de belasting door het lesgeven (primair en voortgezet onderwijs noemen het meest de grote verschillen in capaciteiten van leerlingen in één klas) en in de BVE door het contact met of het functioneren van het schoolmanagement (management staat vooral te ver van de praktijk af).

Vervolgens noemen alle sectoren de (beperkte) beschikbaarheid van middelen en ondersteuning (onvoldoende lokalen, geen eigen werkplek). Met uitzondering van het item 'belasting door management' is er opvallend veel overeenkomst tussen de drie onderwijssectoren.

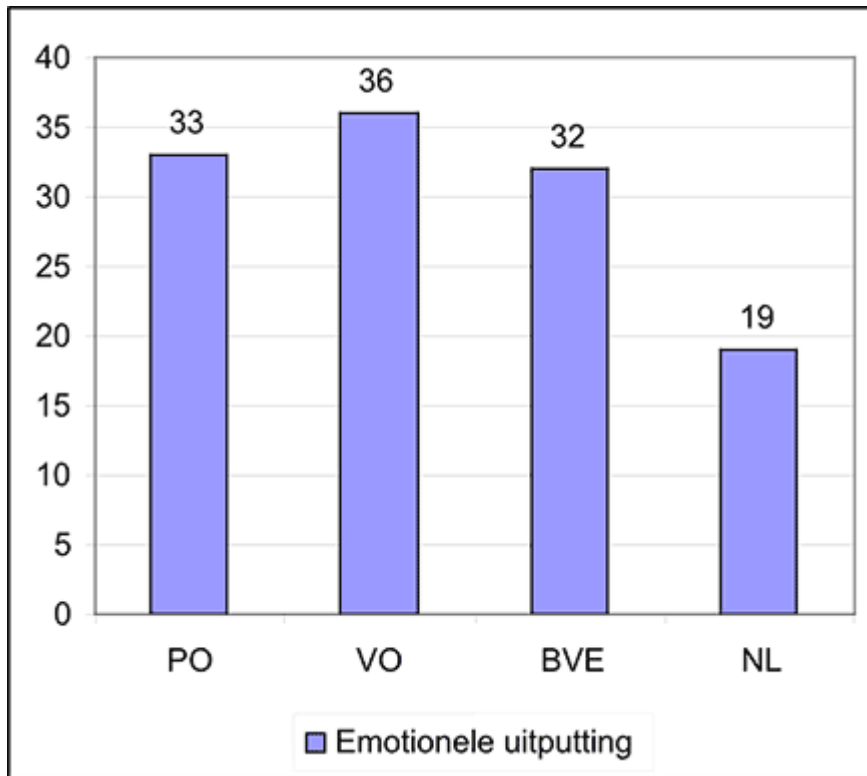
De vraag is of deze onderwerpen (en ook de andere mogelijk belastende factoren) echt bijdragen aan de hoge taakbelasting. Daarom is onderzocht of een hoge score op elk van deze factoren samengaat met een hoge taakbelasting.

Dat is inderdaad het geval bij verschillende factoren. In het primair en voortgezet onderwijs gaat een hoge belasting door lesgebonden taken, maar ook een hoge belasting door de invloed van overheid en maatschappij samen met een hogere taakbelasting. In de BVE is dat het geval bij 'het contact met collega's' en bij 'het gebrek aan middelen en ondersteuning'.

Het primair en voortgezet onderwijs komen dus sterk overeen als het gaat om de bronnen van de hoge taakbelasting. In de BVE spelen andere bronnen een rol.

5.2.3 Wat zijn de effecten van een hoge taakbelasting?

Emotionele uitputting is bekend als één van de mogelijke gevolgen van een hoge taakbelasting. De mate van emotionele uitputting van leraren en docenten in de drie sectoren verschilt onderling nauwelijks, maar is hoger dan die van de gemiddelde Nederlandse werknemer, zie Figuur 5.5

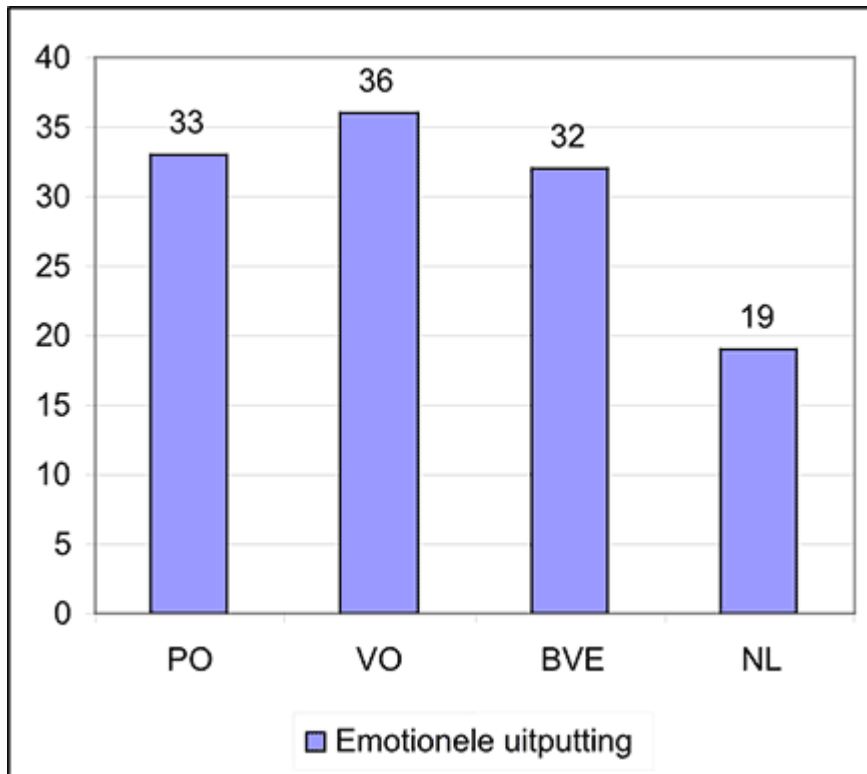
Figuur 5.5 Emotionele uitputting bij leraren en docenten in de drie onderzochte onderwijsvelden en bij de gemiddelde Nederlandse werknemer.

Als het om emotionele uitputting gaat, staan leraren en docenten in de verschillende sectoren er ongeveer even slecht voor. De vraag is of dit effect ook echt samenhangt met de taakbelasting.

Dit is onderzocht door na te gaan of leraren en docenten met een lage taakbelasting zich minder emotioneel uitgeput voelen dan hun collega's met een hoge taakbelasting en andersom. Dat blijkt zo te zijn.

Hetzelfde geldt voor een aantal andere mogelijke effecten van taakbelasting. Leerkrachten met een hoge taakbelasting geven vaker een negatieve werkbeleving aan, meer verloofgenigheid (de behoefte om elders te gaan werken), een slechtere psychische gezondheid (meer emotioneel uitgeput), meer en langer ziekteverzuim en vaker ziekteverzuim dat met het werk samenhangt.

Figuur 5.6 laat alle belastende factoren en effecten zien die samenhangen met een hoge taakbelasting.

Figuur 5.6 Samenvatting van belastende factoren, taakbelasting en effecten daarvan op de drie onderwijssectoren.

Hoewel de bronnen van de hoge taakbelasting verschillen, is er in de drie onderwijssectoren een sterke overeenkomst tussen de huidige situatie (hoge taakbelasting) en de effecten ervan.

5 Drie onderwijsvelden vergeleken

5.3 Deskundigheidsbevordering

5.3.1 Hoeveel tijd besteden leraren en docenten aan deskundigheidsbevordering?

Veel leerkrachten hebben niet ingevuld hoeveel tijd er gereserveerd is voor deskundigheidsbevordering of nascholing. Onze interpretatie hiervan is dat afspraken over de beschikbare tijd hiervoor vaak ontbreken. Ook konden veel leraren en docenten niet aangeven hoeveel tijd ze de afgelopen periode aan deskundigheidsbevordering of nascholing hadden besteed. Van degenen die dat wél konden aangeven, blijkt dat velen de norm van 10 procent die in de CAO staat, niet halen. Vooral de vele andere taken die meer tijd vergen, zorgen ervoor dat deskundigheidsbevordering en nascholing erbij inschieten.

In de BVE weten docenten vaker hoeveel tijd er voor deskundigheidsbevordering beschikbaar is. Dat is een aanwijzing dat men in de BVE duidelijker tijd voor deskundigheidsbevordering toewijst aan docenten.

5.3.1.1 Heeft deskundigheidsbevordering invloed op het functioneren en de taakbelasting?

Nascholing en deskundigheidsbevordering zouden, door bij te dragen aan het beter functioneren van leraren, wellicht kunnen bijdragen aan een lagere taakbelasting. In het primair en voortgezet onderwijs vinden leraren die meer tijd besteden aan nascholing, vaker dat ze daardoor beter zijn gaan functioneren dan hun collega's die minder aan nascholing doen. Beter functioneren hangt ook samen met een lagere taakbelasting.

In de BVE is men daarentegen minder vaak van mening dat nascholing bijdraagt aan het beter functioneren van docenten. Ook is in de BVE geen samenhang gevonden tussen beter functioneren door nascholing en een lagere taakbelasting.

De volgorde in de relatie tussen deskundigheidsbevordering, beter functioneren en taakbelasting is nog niet duidelijk. Wordt een lagere taakbelasting door meer nascholing veroorzaakt of gaan leerkrachten met een lage taakbelasting meer na nascholingscursussen? Meer onderzoek hiernaar is nodig.

Literatuur

Backbier, E. Frielink, S. Groeneveld, M., Simons, J. Taakbesteding en taakbelasting van leraren in het Primair Onderwijs, Den Haag, 2001, B&A Groep, TNO Arbeid. Uitgave Min. OW&C.

Backbier, E. Frielink, S. Groeneveld, M., Simons, J. Taakbesteding en taakbelasting van leraren in het Voortgezet Onderwijs, Den Haag, 2001, B&A Groep, TNO Arbeid. Uitgave Min. OW&C.

Backbier, E. Franck, E. Groeneveld, M., Simons, J. Taakbesteding en taakbelasting van leraren in de BVE sector, Den Haag, 2001, B&A Groep, TNO Arbeid. Uitgave Min. OW&C.

CAO PO, VO, BVE

Christis, J. Taakbelasting en taakverdeling in het basisonderwijs, Diensten Vf/Pf, Heerlen, 1995.

Dhondt, S. & Houtman, I.. Nova-Weba handleiding: een vragenlijst om welzijnsknelpunten op te sporen. Amsterdam, NIA TNO BV, 1997.

Projectgroep WEBA. Functieverbetering en organisatie van de arbeid, Den Haag: DGA, 1989.

Raaijmakers, N.(red.), De meest gestelde vragen over taakbeleid, Diensten Vf/Pf, Heerlen 1999.

Schaufeli, W. & Schreur, P. PAGO Gezonderwijs, IWS, Instituut voor werkstress.

Vaas, S., Dhondt, S., Peeters, M.H.H. & Middendorp, J.. Vernieuwde WEBA-methode. Deel 1: De WEBA-Methode: Handleiding. Alphen a/d Rijn: Samsom Bedrijfsinformatie, 1995.

Vermeulen, M.(red.), De praktijk van het taakbeleid, IVA –Tilburg, 2000.